

INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

ANMÄLNINGSSKYLDIGHETEN INOM FÖRSKOLAN

En kvalitativ studie om vilka faktorer som kan påverka förskollärares benägenhet att göra en orosanmälan och vikten av att se dessa ur ett helhetsperspektiv.

SQ4562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp

Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits

Kandidatnivå

Termin: HT 2016

Författare: Jessica Carlström och Therése Sjögren

Handledare: Elin Hultman

Abstract

Titel Anmälningsskyldigheten inom förskolan –en kvalitativ studie om vilka faktorer som kan påverka förskollärares benägenhet att göra en orosanmälan och vikten av att se dessa ur ett helhetsperspektiv.

Författare Jessica Carlström och Therése Sjögren

Nyckelord Anmälningsskyldighet, barn som far illa, förskolan, samarbete

Uppsatsen utgår från en kvalitativ studie där sex stycken förskollärare i två olika kommuner intervjuats om anmälningsskyldigheten. Anmälningsskyldigheten kan ses som ett lagstadgat verktyg för att fånga upp och skydda barn som far illa. Förskollärare innefattas av anmälningsskyldigheten och kan på så sätt hamna i en konflikt mellan att inneha den formella makten och att bibehålla den inarbetade mer informella kontakten med föräldrarna. Vi har i denna studie undersökt hur förskollärare hanterar sin skyldighet att anmäla och vilka dilemman de kan ställas inför när de misstänker att ett barn far illa. Hur uppfattas anmälningsskyldigheten och vilket stöd och vilken samverkan kan vara betydelsefullt för att förskolepersonal ska kunna känna sig säkra på när en anmälan ska göras. I vår studie har vi sett att flera delar som rutiner och riktlinjer, en trygg och stödjande ledning, information, erfarenhet och kunskap samt samverkan har betydelse för förskollärarna när de står inför att göra en orosanmälan. Vi har använt oss av Systemteori, ett ekologiskt utvecklingsperspektiv samt teorin om KASAM - känsla av sammanhang, för att i vårt material koppla ihop de olika faktorerna och analysera hur de påverkar förskollärarna. Vårt analysarbete har haft en hermeneutisk ansats där helhet och delar hela tiden analyserats parallellt. I resultatet såg vi att stöd från ledningen var viktigt för förskollärarna, samt att erfarenhet och kunskap spelade en betydande roll när de stod inför att göra en orosanmälan. En avsaknad av samverkan med socialtjänst framkom i vissa av våra intervjuer samt en önskan om mer kontinuerlig information om anmälningsskyldigheten och vad som händer efter en anmälan gjorts. Den diskussion vi för i slutet argumenterar för ett helhetsperspektiv och en samstämmighet mellan olika system där förskollärare ingår. Ett nära samarbete mellan socialtjänst, ledning, personal och familjer kan bidra till en känsla av begriplighet och meningsfullhet för förskollärarna när en orosanmälan ska göras.

Innehållsförteckning

1. Förord	1
2. Inledning	2
2.1. Bakgrund	2
2.2. Problemformulering	5
2.3. Syfte och frågeställningar	6
2.4. Förförståelse	6
2.5. Relevans för socialt arbete	7
3. Tidigare forskning	7
3.1 Anmälningsskyldighet	8
3.2. Barn som far illa	10
3.3 Samverkan	11
4. Metod	13
4.1. Vår gemensamma arbetsinsats	14
4.2. Val av metod	14
4.3. Urval	14
4.4. Genomförande	15
4.5. Analysmetod	16
4.6. Etiska överväganden	17
4.7. Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet	18
4.8. Kritik av metod	20
5. Teoretiska ansatser och perspektiv	21
5.1. Systemteori	22
5.2. Ekologiskt perspektiv	22

5.3. KASAM	23
5.4. Makt	24
6. Analys och resultat	24
6.1. Dilemman	25
6.1.1. Gråzonen, diffusa tecken och tid	25
6.1.2. Relationen till föräldrarna	28
6.1.3. Gränsen mellan att vara privatperson och professionell	33
6.2. Rutiner och ledningens betydelse	35
6.2.1. Information, kunskap och erfarenhet	38
6.2.2. Samverkan	41
7. Diskussion och rekommendation	45
7.1. Vidare forskning	49
8. Referenslista	51
Bilaga 1: Informationsbrev	55
Bilaga 2: Intervjuguide	56

1. Förord

Vår uppsats har varit intressant att skriva och vi har lärt oss mycket på vägen genom att läsa relevant forskning och inte minst genom intervjuerna med våra respondenter på 3 olika förskolor. Vi vill rikta ett stort tack till de förskolor och förskollärare som medverkat. Vi vill också särskilt tacka vår handledare Elin Hultman för det stöd och den sakliga och konkreta handledning vi fått under arbetsprocessen. Det har gett oss verktyg att strukturera upp arbetet på ett enklare sätt. Vi vill också passa på att tacka varandra för ett gott och trevligt samarbete där vi kompletterat varandra på ett bra sätt. Arbetet har stundtals varit trögt och vi har i slutskedet känt oss stressade över att få ihop materialet till ett enhetligt och gediget arbete men tack vare att vi hela tiden gett varandra feedback och varvat eget arbete på varsitt håll med gemensamma genomläsningar och redigeringar har vi upplevt att arbetet varit meningsfullt och roligt.

2. Inledning

Vi vill med vår uppsats undersöka hur förskollärare uppfattar anmälningsskyldigheten i sin yrkesroll. Hur ser kunskapen ut hos förskollärarna när det kommer till att uppmärksamma barn som far illa på olika vis? Detta ämne intresserar oss båda delvis för att vi båda är föräldrar och delvis då vi är intresserade av att arbeta med barn/familjer i vår framtida roll som socionomer. Med studien vill vi också belysa vikten av att anmäla vid misstanke om oro och också utöka kunskapen kring vad lagen säger och vilket ansvar som medföljer då man arbetar inom en verksamhet som berör barn. En orosanmälan till socialtjänsten innebär att barn uppmärksammas och då tar socialtjänsten över ansvaret och utreder vidare om barnet får den grundläggande omsorg som alla barn enligt lag har rätt till. En anmälan från myndigheter som arbetar med barn kan hjälpa socialtjänsten att uppmärksamma om misstanke finns över att ett barn far illa och därför finns anmälningsskyldigheten (Socialstyrelsen, 2014).

Socialstyrelsen skriver om anmälningsskyldigheten, för de som arbetar på en myndighet som har anmälningsskyldighet: ”Du som är anmälningsskyldig ska genast anmäla till socialtjänsten om du i din yrkesroll misstänker eller får kännedom om att ett barn far illa. Du är också skyldig att lämna de uppgifter som kan vara av betydelse för socialtjänstens utredning” (Socialstyrelsen, 2014). Något som också är viktigt att ha i åtanke är att man som anmälare inte behöver vara säker på att ett barn far illa utan det räcker med en misstanke. Då det är socialtjänstens ansvar att göra en bedömning om barnet är i behov av stöd eller skydd (Ibid).

2.1. Bakgrund

Att ett barn far illa kan innebära flera olika saker. Det kan bland annat innefatta fysiskt våld, omsorgsbrist, psykiskt våld, kränkningar eller sexuella övergrepp. Då förskollärare arbetar nära barn och även kan antas komma nära föräldrarna i viss utsträckning har de en viktig roll i familjers liv. Därmed kommer också ett ansvar att upptäcka eventuella missförhållanden vad gäller barnens mående. Barns mående och utveckling har stor betydelse för deras framtida liv och en bristande omsorg om ett barn kan sätta spår som följer med i generationer (Killén, 2009). Killén (2009) menar också att arenor där barn vistas är viktiga aktörer i att

kunna upptäcka barn som far illa, däribland har förskolan en viktig roll att upptäcka dessa barn i ett tidigt skede och för att kunna bistå med en god omsorg (Killén 2009). Det förebyggande arbetet med barn är viktigt för att upptäcka barn tidigt då barns utveckling är beroende av miljön och relationerna omkring dem. Förebyggande arbete kan ske primärt och universellt, där man utgår från ett hälsofrämjande arbete för alla för att förebygga att skada eller risker ska uppstå. Det kan också ske i ett selektivt eller indikerat skede där man identifierar grupper eller individer som kan vara utsatta för potentiella riskfaktorer eller som redan är i farozonen och där man arbetar för att minimera skadorna (Killén 2009).

Att sätta ord på innebörden att ett barn far illa upplevs ofta vara svårt då det inte finns några tydliga referensramar på vad det egentligen innebär. Vi har flera gånger stött på att innebörden av begreppet ”barn som far illa” kan vara svårt att förklara. Det finns vissa situationer där det framstår som mer tydligt än andra, exempelvis vid fysisk misshandel eller övergrepp. Men det finns utöver dessa så många andra brister i omsorgen som kan leda till att ett barn far illa. Enligt Lundén (2004) innebär omsorgssvikt när föräldrar inte förmår att ge sina barn den psykiska och fysiska omsorg som de är i behov av och att som förälder vara känslomässigt tillgänglig är av stor vikt för att kunna ge tillräcklig omsorg till sitt barn. Det är svårt att hitta en enhetlig definition på begreppet ”barn som far illa”, både Svensson (2013) och Lundén (2014) menar att begreppet härstammar från engelskans ”Child Maltreatment” och att andra synonyma begrepp som ”omsorgssvikt” eller ”utsatta barn” också används med ungefär samma innebörd.

Skolor och förskolor i Sverige ska anpassa sig efter FN:s barnkonvention och tillse att barnets bästa sätts i främsta rummet. Barnkonventionen antogs av FN:s generalförsamling den 20 november 1989 och det är en konvention som belyser barns rättigheter vilket innebär att alla barn har rätt att behandlas med respekt och få komma till tals. På skolverket (2016) kan man läsa om barnkonventionens huvudprinciper vilka är:

- Alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras
- Barnets bästa ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barnet
- Varje barn har rätt att överleva, leva och utvecklas

- Barn har rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör honom eller henne. När åsikterna beaktas ska hänsyn tas till barnets ålder och mognad.

Enligt 1 kap. 2§ Socialtjänstlagen (SFS 2001:453) ska barnets bästa beaktas vid beslut eller åtgärder som rör barn. Att utgå från begreppet "barnets bästa" är inte entydigt men utgår i stort från barnets behov. Vad som kan sägas vara det bästa för barnet skiftar beroende av kontext i tid och rum och förhåller sig delvis till barnets egen upplevelse och delvis till ett omsorgs- eller skyddsperspektiv (Socialstyrelsen, 2012). Barnets bästa är inte lätt att bedöma och det kan utgöras av föreställningar om hemförhållanden och vad en anmälan skulle innebära. Barnets bästa kan därför sägas vara beroende av hur samhällets normer och värderingar vägs in. Vad är ett bra föräldraskap, vad är " normalt", är oron över föräldrars eller nära anhörigs besvär sämre eller bättre än oron som en anmälan ger upphov till? Det svåra kan vara att filtrera "barnets bästa" genom egna föreställningar och värderingar. Hur man ser på socialtjänsten som stödjande eller som ett hot, vad man bedömer vara en fungerande familj eller inte, vilka föreställningar man har om familjen utifrån socioekonomisk och sociokulturell status, dess jobbsituation och nätverk och vad de väljer att fokusera på.

Många organisationer väljer idag att samverka kring olika gemensamma områden. Grape (2006) menar att det för en fungerande samverkan är viktigt att hitta gemensamma gränsdragningar om vem som ska göra vad och vem som har ansvar för vad inom det område man samarbetar kring. Om dessa gränsdragningar blir klara och tydliga för de inblandade kan en samsyn uppstå (Ibid.). Samverkan är ett populärt verktyg och lovordas från flera håll, men det kräver också merarbete och genomtänkta planer från ledande positioner för att samverkan ska kunna bli gynnsam (Ibid.). Samverkan mellan organisationer som rör barn kan enligt forskning vara gynnsamt för barn som riskerar att fara illa och skapa bättre rutiner och intern problemlösning för personalen inom organisationerna om den utgörs av samsyn och ett lärande klimat med tydliga strukturer (Danermark et. al., 2012).

2.2. Problemformulering

Många barn växer idag upp i utsatta situationer, där barnets föräldrar kan svikta i omsorgen på grund av exempelvis missbruksproblematik och/ eller psykisk ohälsa. Det kan leda till att barn mår dåligt, att de utsätts för våld och/ eller försummelse. Lundén (2004) skriver att det är viktigt att upptäcka barn som blir utsatta av bristfällig omsorg i tidig ålder för att öka barns möjligheter att utvecklas gynnsamt. Barn som blivit utsatta för omsorgssvikt i någon form är i riskzonen att få svårigheter utvecklingsmässigt. 83% av alla Sveriges 1–5 åringar var år 2014 registrerade i förskolan (Skolverket, 2015) vilket betyder att det i Sverige är en hög andel av de yngre barnen som är inskrivna i förskolan. Förskolan möter då ofta dessa barn i ett tidigt skede i deras liv och kan därför vara en arena där man kan upptäcka barn som far illa.

Förskollärare har enligt Socialtjänstlagen 14 kap. 1 § (SFS 2001:453) anmälningsskyldighet när de får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa. Socialstyrelsen skriver: “Kommunerna har enligt 5 kap. 1 § Socialtjänstlagen (SFS 2001:453), ett allmänt ansvar för att barn och ungdom ska kunna växa upp under goda och trygga förhållanden samt ett särskilt ansvar att ingripa om föräldrarna inte kan tillgodose den unges grundläggande behov av omvårdnad, skydd eller stöd. För att detta ska vara möjligt har myndigheter vars verksamheter berör barn och ungdomar, myndigheter inom hälso- och sjukvård och socialtjänst samt vissa andra myndigheter och anställda vid dessa myndigheter enligt 14 kap. 1 § andra stycket Socialtjänstlagen (SFS 2001:453) en lagstadgad skyldighet att genast anmäla till socialnämnden när de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden kan behöva ingripa till ett barns skydd. Trots den lagstadgade anmälningsskyldigheten indikerar studier som gjorts att anmälningar inte alltid görs vid misstanke om att ett barn far illa (Cocozza et. al., 2007; Svensson, 2013). Man kan fråga sig varför anmälningar till socialtjänsten i många fall verkar utebli trots skyldigheten att anmäla? Då anmälningsskyldigheten kan sägas vara ett viktigt verktyg för att barn ska kunna få den hjälp de behöver, ville vi i denna studie undersöka hur förskollärare uppfattar sin uppgift när det kommer till att göra en anmälan och vad som gör att de kan känna sig trygga eller inte i en sådan situation. Vi valde därför att göra en kvalitativ studie där några förskollärare i intervjuer fick berätta om sina tankar och upplevelser.

2.3. Syfte och frågeställningar

Syftet med vår studie är att undersöka hur förskollärare hanterar situationer som uppstår i relation till anmälningsskyldigheten, hur förskoleverksamhetens rutiner fungerar samt vilka svårigheter och möjligheter som kan uppstå i samband med att en orosanmälan ska göras.

- Hur uppfattar förskollärare att förskolans rutiner fungerar när ett barn misstänks fara illa?
- Vilka dilemman uppfattar förskollärare att de har när de ställs inför att göra en orosanmälan?
- Vilken betydelse uppfattar förskollärare att samverkan med andra myndigheter och samarbete kan ha för att upptäcka barn som far illa samt kunna bedöma när en anmälan ska göras?

2.4. Förförståelse

Ofta hör vi om barn som på olika sätt far illa och förfäras varje gång av att samhället och vuxenvärlden omkring dessa barn många gånger inte lyckats uppmärksamma dem. Sedan vi började studera på socionomprogrammet har det blivit än mer tydlig för oss hur viktigt det är att myndigheter och organisationer som arbetar med barn arbetar förebyggande och fångar upp dessa barn och unga. Vi har genom att läsa och samtala med andra "snappat upp" både siffror och annan information som verkar tyda på att barn som far illa ofta inte uppmärksammas trots att vuxna runt dem misstänkt att något inte står rätt till. Vi ser därför att det är av stor vikt att uppmärksamma hur rutiner fungerar och vilka dilemman som förskolepersonal hamnar i när de misstänker att ett barn är utsatt. Uppsatsens teorival kan sägas ha påverkats av vår egen förförståelse kring hur människor ständigt påverkar och påverkas av sin omgivning och dess sociala interaktioner men har också anpassats utifrån de teman som framkom när bearbetningen av materialet gjordes. Vi föredrog att se på materialet utifrån ett helhetsperspektiv och utifrån hur människor kan påverkas positivt av att kunna förutsäga och begripa samband mellan olika faktorer.

2.5. Relevans för socialt arbete

Socialnämnden har enligt 5 kap. 1 § Socialtjänstlagen (SFS 2001:453) ett övergripande ansvar för att barn ska växa upp under trygga och goda förhållanden och att dess behov ska tillgodoses. För att socialnämnden ska få kännedom om att barn far illa och kunna fånga upp dem är de beroende av att professioner som arbetar med barn fullgör sin anmälningsskyldighet enligt 14 kap. 1 § andra stycket Socialtjänstlagen (SFS 2001:453). För att yrkesverksamma ska kunna uppmärksamma barn som far illa tänker vi att det är viktigt att de har kunskap och verktyg att kunna bedöma när en orosanmälan ska göras. Då lagen om anmälningsskyldighet kan innefatta ett visst tolkningsutrymme (Backlund et. al., 2012) uppfattar vi det som viktigt för socialt arbete att belysa hur förskollärare hanterar anmälningsskyldigheten. Vi tänker att vår studie kan bidra till tankar om socialtjänstens delaktighet i förskolan som informerande och relationsskapande samverkanspartner för att ge förskollärare den kunskap de behöver kring anmälningsskyldigheten. Vidare kan det i sin tur gynna de barn som riskerar att fara illa och vara en viktig del i ett förebyggande arbete då förskolan möter barn i ett tidigt skede i deras liv. Inom socialt arbete är förebyggande arbete en viktig del, inte minst med barn. Inom socialt arbete behövs därför kunskap om andra arenor där barn kan fångas upp.

3. Tidigare forskning

Det finns en del tidigare forskning som vår studie kan kopplas till. Dels studier som gjorts kring anmälningsskyldigheten och förebyggande arbete med barn samt studier som belyser samverkan mellan myndigheter. När vi sökte efter tidigare forskning valde vi att framförallt söka på nyckelbegreppen barn som far illa, anmälningsskyldighet i förskolan, samverkan och omsorgssvikt. På engelska sökte vi på begreppen Child maltreatment, mandatory reporting, preschool. Vi sökte efter både svenska och internationella studier men har valt att fokusera på svenska studier då vår forskning utgår från en svensk kontext. Men för att få en utökad bredd i vår tidigare forskning valde vi att även ta med en amerikansk studie. Vi har försökt att välja ut artiklar och avhandlingar som vi uppfattar vara relevanta för de resultat vi fått fram i vår studie och för de teorier vi har valt. Då vår uppsats fokuserar på förskollärares uppfattningar

och upplevelser har vi främst sökt efter litteratur som berör ämnet anmälningsskyldighet utifrån ett lärarperspektiv. Dock var det för oss viktigt att även få kunskaper utifrån ett barnperspektiv vilket inneburit att en del av den tidigare forskningen vi tagit med i vår uppsats även berör det. Då begreppet samverkan fått ta en stor plats i vår studie var det också viktigt för oss att hitta litteratur som berörde det ämnet.

3.1 Anmälningsskyldighet

Backlund et. al. (2012) undersöker hur BVC, förskola och skola förhåller sig till och tolkar anmälningsskyldigheten. Det är en kvalitativ studie där man intervjuat respondenter i så kallade fokusgrupper samt att man samlat in ett formulär med frågor om rutiner och riktlinjer med mera. Studiens syfte är att se hur förskollärare förhåller sig till anmälningsplikten. Hur de agerar och hur de resonerar kring denna fråga. I studien framkommer hur förskolepersonal värnar om föräldrarnas tillit i det förebyggande arbetet med barnen. Respondenter i alla fokusgrupper i denna studie talar om risken att förlora möjligheten att arbeta förebyggande med barnet eller att familjen flyttar. Resultatet visar också på att förskollärare efterlyser ett samarbete med socialtjänst på ett primärt förebyggande stadiet och att det hade stor betydelse hur man upplevde relationen till socialtjänsten. Det framkom att förskollärarna vid en misstanke om att ett barn far illa var måna om att bibehålla en god kontakt med föräldrarna och skapa ett teamarbete med dem. Då anmälan sågs som ett risktagande och kontakten med föräldrarna ansågs som hotad av en anmälan såg förskollärare i studien ofta en anmälan som en sista utväg. I studien beskrivs också två olika förhållningssätt till anmälningsplikten som visat sig finnas inom både BVC, skola och förskola. Dels ett formellt respektive ett resonerande förhållningssätt. Det första beskrivs som att man ser anmälan som en plikt, vid misstanke om att ett barn far illa och där man lägger över ansvaret på socialtjänsten att ge stöd och att utreda vidare om barnet far illa. Det "resonerande" förhållningssättet beskrivs som att man väger för och nackdelar mot varandra, att man försöker göra en helhetsbedömning av de tecken man ser för att resonera sig fram till om en anmälan är befogad. I förskolan visade det sig i denna studie att det resonerande förhållningssättet övervägde. Inom förskoleverksamheten fanns en osäkerhet på socialtjänstens agerande och att de ofta upplevde det som att socialtjänsten hade en "högre tröskel" för att gå in med en intervention. Studien visar sammanfattningsvis på att kunskap, rutiner och förhållningssätt

skiljer sig åt och att anmälningsskyldigheten går att tolka och använda på olika sätt samt att det ofta kan förekomma svårbedömda situationer. De förespråkar mer utbildning på området, klara rutiner och riktlinjer. De resonerar kring samverkan som ett verktyg som kan bidra till mer klarhet om tonvikten läggs vid kontaktskapande och tillit (Backlund et. al., 2012).

Lundén (2004) är en forskare som i sin avhandling "Att identifiera omsorgssvikt hos förskolebarn" bland annat ser på hur förskollärare tolkar sin skyldighet att anmäla, vilka tecken på omsorgssvikt de tittar efter och vilka strukturella hinder eller möjligheter det finns inom förskolan för att upptäcka dessa barn. Det insamlade empiriska underlaget för denna avhandling utgörs av både kvalitativa intervjuer samt enkäter. Avhandlingen omfattar en pilotstudie där man ville ta fram bra metoder för att kunna undersöka hur barn som far illa skall upptäckas och få hjälp. I övrigt innehåller avhandlingen 4 delstudier varav delstudie 2,3 och 4 var av intresse för oss och vårt arbete. I dessa undersöks bland annat hur anmälningsskyldigheten tolkas av förskolepersonal, vilka tecken på omsorgssvikt som uppmärksammas och leder till anmälan samt vilka strukturella förhållanden som exempelvis utbildning, erfarenhet, barngruppens storlek och sociokulturella och ekonomiska skillnader i bostadsområden som kan påverka hur förskolepersonalen uppmärksammar barn som far illa. Författaren använder begreppet omsorgssvikt synonymt med begreppet "barn som far illa" även om hon påpekar svårigheten med att definiera dessa begrepp och också uppmärksammar hur förskolepersonal kan tolka begreppen olika (Lundén, 2004). I en avslutande diskussion framkommer att det finns stora skillnader i hur personal som arbetar inom barnomsorgen tolkar anmälningsskyldigheten. Deltagarna i Lundéns (2004) avhandling relaterade i högre utsträckning anmälningsskyldigheten till faktorer som rörde föräldrars problem lika ofta som till faktorer som rörde barns problem. Det framkommer också att barnomsorgspersonal ofta arbetar i arbetslag där det är vanligt att man diskuterar med varandra huruvida det finns en oro att anmäla. Då kan det också vara så att personalen diskuterar sig fram till hur de ska gå vidare. Lunden berör också att barnomsorgen kan anses ha en viktig roll i ett förebyggande syfte genom att upptäcka barn som far illa i ett tidigt skede för att de ska kunna få det stöd som de behöver för att utvecklas positivt (Ibid.).

3.2. Barn som far illa

Svensson (2013) har i sin avhandling bland annat undersökt det förebyggande arbetet för att upptäcka barn som far illa i förskolan också i förhållande till anmälningsskyldigheten. Avhandlingen består av 4 delstudier där delstudie 3 och 4 berörde de områden vi undersökt i vårt arbete. Det empiriska materialet i dessa två delstudier har samlats in med hjälp av dels enkäter besvarade av 189 förskoleavdelningar samt data från en longitudinell kvantitativ studie kallad SOFIA - studien vilken är ett samarbete mellan tre olika universitet. Delstudie 3 i Svenssons avhandling undersöker hur förskolepersonalen upplever och hanterar situationer när de upptäcker att barn far illa, särskilt i förhållande till kontakten med föräldrar. Delstudie 4 undersökte hur tillfällig oro respektive oro över tid, eller bestående oro relaterade till hur man anmälde eller inte, vilket stöd dessa barn behövde eller inte behövde i förskolan samt vilka faktorer som kunde relateras till tillfällig eller bestående oro över ett års tid. Resultaten av delstudie 3 och 4 visar att kontakten med barnen upplevdes som god men att kontakten med föräldrarna och särskilt fäderna, många gånger upplevdes som dålig i de fall där förskolepersonalen var oroliga för ett barn. Resultaten visar också att anmälningar endast gjordes i en tredjedel av de fall där personalen misstänkte att ett barn far illa. Den vanligaste anledningen till att förskolepersonalen inte anmälde uppgavs vara att förskolan bedömde att de hade egna tillräckliga resurser för att hjälpa barnen vilket kunde ställas i relation till att förskolepersonalen var rädda för föräldrarnas reaktion samt att de ibland hade en misstro gentemot socialtjänsten. Studiens resultat belyser också enligt Svensson (2013) hur det förebyggande arbetet på förskolor är en viktig del för att upptäcka och fånga upp barn som kan tänkas fara illa. men att förskollärare många gånger inte tar upp de problem de ser med vare sig föräldrar eller socialtjänst. I delstudie 4 som grundade sig på data från SOFIA hade oron kategoriserats utifrån olika grader och utifrån tillfällig respektive oro över tid. I resultatet kunde man se att tidsaspekten spelade in. Man såg att bestående oro över tid i större utsträckning genererade en anmälan.

Kenny (2004) tar upp hur lärare uppmärksammar och uppfattar tecken på att barn far illa samt hur de uppfattar att deras anmälningsrutiner fungerar. Artikeln tar också upp hur lärares kunskap ser ut om rådande lagar kring barnmisshandel. Studien är kvantitativ och är utförd i Florida USA. 200 lärare har svarat via ett frågeformulär på frågor gällande barnmisshandel

samt processen att anmäla oro för ett barn som far illa till socialtjänsten. Syftet är att undersöka vilka faktorer som spelar roll för lärares benägenhet att anmäla och också hur lärare uppfattar deras roll i relation till anmälningsskyldigheten. Artikeln nämner att ca. 3 miljoner anmälningar inkom år 2001 till socialtjänsten i USA och att skolor är en viktig arena för att upptäcka utsatta barn. Det framkom i studien att de flesta lärare verkade ha dålig kunskap på tecken om barnmisshandel samt att de inte hade några tydliga rutiner kring tillvägagångssätt vid en orosanmälan (Kenny, 2004). Lärarna uppgav också att de inte hade tillräcklig kunskap eller fått information om vad lagen säger angående att anmäla oro för ett barn. Studien i sig kom att bli en informationskälla om hur man kan upptäcka barnmisshandel och vad lagen säger om barnmisshandel vilket gav en utökad kunskap till lärarna. Det framkom också att de lärare som hade gjort en orosanmälan tidigare hade mer kunskap om anmälningsrutinen. Av resultatet kunde utläsas att ca två tredjedelar av de lärare som deltog i studien svarade att det hade väldigt lite kunskap kring att upptäcka tecken på barnmisshandel. Slutsatsen var att lärarna behöver få ytterligare utökad kunskap kring att uppmärksamma barn som far illa samt att de också behöver få utförlig information om deras roll i anmälningsprocessen. Lärarna ansågs vara i behov av stöttning och vägledning för att få redskap att hantera situationer som uppstår i samband med barnmisshandel samt också få tillgång till tydliga rutiner hur och när en orosanmälan ska göras (Kenny, 2004).

3.3 Samverkan

Danermark et.al. (2012) har sammanställt en utvärderingsrapport om samverkan mellan verksamheter som arbetar med barn i förebyggande arbete för att minska psykisk ohälsa bland barn. De har utvärderat ett samverkansprojekt där ett systemiskt arbetssätt varit utgångspunkten. Metoden de använt är enkäter i starten av projektet och i slutet. De använde också ett enkätbaserat mätinstrument de kallade "spindeln" - som kunde mäta utvecklingen av olika samverkansfaktorer var tredje månad och som sedan diskuterades i grupper. I övrigt användes loggbok från de berörda samt avslutande gruppintervjuer. I studien undersöker de hur samverkan kan ha kapacitet att förbättra den psykiska hälsan för barnen, vilka effekter det får, om man effektivare kan upptäcka barn i tid. De utgår från olika samarbeten där skola, socialtjänst, barnpsykiatri, barnavårdscentraler, grundskola, gymnasium, fritid är med i olika konstellationer av samverkan. De undersöker olika modellområden med olika

frågeställningar. I ett modellområde tittar de på ett samverkansprojekt mellan förskola, socialtjänst, barnpsykiatri samt barnavårdscentral (BVC). Här var syftet att samverkan skulle förbättra möjligheterna att upptäcka barn i tid som riskerar att fara illa på grund av psykisk ohälsa. Förbättringsprocessen innefattade att skapa interprofessionella team som möttes en gång per månad samt att utbilda personalen i metoder för att upptäcka barn som far illa. Man såg att samsynen och kunskapen kring de olika verksamheternas regelverk och lagar ökade samt kunskapen om vem man kan vända sig till när man misstänker att ett barn far illa (Danermark et. al., 2012). Man mätte: Tiden mellan att ett barn uppfattats behöva hjälp till att föräldrarna sökte hjälp, tiden från det att personal på förskolorna uppfattade ett problem tills att problemet aktualiserades samt personalens kunskap om vart de kunde vända sig när de uppfattade ett problem. I stort var undersökningen även om skolan delvis intressant för vår studie då man såg att problemlösandet inom skolverksamheten blev bättre vilket kan tänkas gälla även för en förskoleverksamhet. De undersökte också vilka kontextuella och strukturella aspekter som kunde innebära hinder för en god samverkan och vad som gjorde samverkan effektiv. De understryker att samverkan i sig inte ger bättre effekter för personal och barn utan att det är förbättringsområden som samsyn, information om varandras verksamheter, relationsskapande samt utbildning som kan skapa förbättringar. De positiva effekter man såg av en fungerande samverkan var: bättre relationer till föräldrar i samarbetet kring barnen, större barnfokus, fler ansökningar i stället för anmälningar, en tendens att insatser gavs utifrån ett gemensamt helhetsperspektiv, tidigare upptäckt och interventioner, bättre problemlösning inom verksamheten (skolan), ökad kunskap och tillit mellan de olika professionerna och verksamheterna, upplevelsen av tydligare arbetsstruktur samt ett öppet klimat för lärande av varandra (Danermark et. al., 2012).

Allqvist et. al. (2005) har skrivit en artikel i tidskriften "Fokus på familjen" om samverkan, artikeln beskriver hur professionella på Gotland samverkar i ett barn- och familjefokuserat syfte. De möts i gemensamma handledningsgrupper där olika professioner medverkar för att kunna fånga upp barn i ett tidigt skede som var i behov av stöd. Arbetet består av ett samarbete mellan BUP, socialtjänst och förskola/skola med syftet att utveckla arbetet med barn och familjer. Genom att ha gemensam handledning har professionella från olika verksamheter kunnat ha ett mer nära samarbete och få ett gemensamt synsätt vilket har bidragit till att arbetet med barn och familjer har utvecklats. En specialpedagog beskriver samarbetet så här: "*Igenkännandet inför det förhållningssätt som förmedlades och de*

diskussioner som fördes där var en stark upplevelse. Begreppet, att gå från klarhet till klarhet, fick sin innebörd och något föll på plats inom mig som en saknad pusselbit. Jag fick en känsla av sammanhang.” (Allqvist et. al., 2005:262). Artikeln tar upp att denna samverkan har bidragit till en utökad kunskap hos samtliga som medverkar genom att de träffas och delar varandras erfarenheter. Genom att utöka sin kunskap underlättar det att kunna se till varje barns specifika behov vilket gynnar arbetet vidare med barnet och familjen. Artikeln tar också upp hur man kan se det ur ett specialpedagogiskt perspektiv. Att det då är viktigt att se människors förmågor och resurser och arbeta utifrån det i pedagogiskt arbete där man möter barn samt familjer i behov av särskilt stöd (Allqvist et. al., 2005). En gemensam värdegrund har formats av detta samarbete och ett gemensamt synsätt på barn och familjer. *“Familjen är den viktigaste platsen för barnets utveckling men i skola och förskola ser man det som en förmån att få vara med barnen en viss del av deras uppväxt. Den tiden skall vara så bra som möjligt och i samspel med familjen. Stödet till barnet skall gå hand i hand. Fokus på barnet och familjen skall vara en självklar fokus för både forskare, praktiker, makthavare och politiker i Sverige”* (Allqvist et. al., 2005:276). Detta samarbete har pågått på Gotland under en tio-årsperiod och det beskrivs att genom en utvecklad förståelse för varandras verksamheter samt att dela varandras erfarenheter bidrar till att man sätter barn och familjer i fokus. Genom att de arbetar utifrån olika specifika kompetenser mot ett gemensamt mål skapar det en känsla av sammanhang för alla inblandade. En verksamhetsövergripande organisation med en gemensam bred kompetens kan vara ett stöd både för familjer men även för den personal som möter dem i förskola/skola (Allqvist et. al., 2005).

4. Metod

Under denna rubriken kommer vi att redogöra för hur vi har gått tillväga då vi har samlat in vår empiri samt hur vi har tänkt inför och efter att vi har använt oss av den. Vi kommer ta upp relevansen av denna metoden kopplat till vår analys samt våra reflektioner kring vår valda metod. Inledningsvis beskriver vi kortfattat hur vi tillsammans har arbetat med vår uppsats och hur vi har fördelat arbetet mellan oss. Vi kommer beskriva vilken analysmetod vi har använt oss av samt vilka etiska överväganden vi har gjort i samband med vår studie. Avslutningsvis har vi reflekterat kritiskt över vårt val av metod.

4.1. Vår gemensamma arbetsinsats

Under hela vår process har vi tillsammans diskuterat hur utformandet av vår uppsats ska se ut och vad det har varit som vi vill analysera. Genom att vi har suttit mycket tillsammans och pratat om tolkningarna av det insamlade materialet har vi kommit fram till kärnan i vår analys. Inför insamlandet av materialet valde vi att dela upp intervjuerna och genomförde dem därefter på varsitt håll, detta för att delvis spara tid samt att det kändes mer rätt ur ett etiskt perspektiv att det var en person som intervjuade en enskild förskollärare. Efter genomförandet av intervjuerna har vi delat materialet med varandra och båda har lyssnat på samtliga intervjuer för att kunna få en helhetsbild. Stundvis har vi arbetat i olika delar och sedan gått igenom det tillsammans samt omarbetat.

4.2. Val av metod

Vi har valt att göra en kvalitativ studie i form av enskilda intervjuer. Den kvalitativa metoden ligger oss närmare än den kvantitativa och vi ville kunna gå på djupet för att förstå hur förskollärare resonerar och tänker om att göra en orosanmälan. Enligt David och Sutton (2011) försöker man i en kvalitativ forskningsprocess finna en slags förståelse i det man ämnar undersöka och gå mer på djupet genom att analysera olika fenomen eller situationer utifrån dess sammanhang. Ingångspunkten vi har valt är induktiv vilket innebär att man går in i en studie med ett öppet sinne för att sedan fokusera på ett specifikt ämne/område som framkommer efter insamlande av material. I en induktiv studie har man inför studien ingen förutbestämd teori eller hypotes, i stället byggs teorierna under analysens gång utifrån det insamlade materialet (David & Sutton, 2011). Formen på vår intervju är semistrukturerad vilket enligt Dalen (2007) innebär att man ställer frågor utifrån en intervjuguide som delats upp i centrala teman som ska innefatta de viktigaste frågorna i studien (se bilaga 2). En semistrukturerad intervju passade våra syften då vi ville utgå från respondenternas egna resonemang och inte styra dem med exakta frågor.

4.3. Urval

Vi kontaktade förskolechefer i två mindre kommuner, den ena kommunen har ca 15 000 invånare och den andra ca 40 000 invånare. Vår första kontakt var via telefon där vi frågade om det var möjligt att genomföra intervjuer inom deras verksamhet. Vi upplevde att förskolecheferna gärna ville vara med och bidra till vår uppsats och de ställde sig positiva till att medverka. Därefter skickade vi via mail ut ett informationsbrev som vidarebefordrades till förskollärare inom verksamheten. Förskollärarna och rektorn valde därefter tillsammans ut vilka som skulle medverka i studien. Vi ville få intervjuer på flera olika förskolor med två till tre respondenter på varje verksamhet utifrån att vi ville få ett bredare material efter de förutsättningar som fanns. Sex stycken förskollärare från tre olika förskolor hörde av sig och ville delta i vår studie. Vi har gjort ett selektivt urval som enligt David och Sutton (2011) innebär att man väljer ut de personer som anses ha specifik kunskap inom det område man ämnar studera. Här baseras urvalet på vår uppfattning vem som anses mest lämpad att intervjua. Då vi valde att göra en kvalitativ studie har utrymmet för att intervjua många respondenter varit litet och enligt Dalen (2007) bör man inte ha för stort urval i en kvalitativ studie då både processen med intervjuer och transkribering ofta tar lång tid. Dock är det viktigt att det material som samlas in ska vara av tillräcklig kvalitet för att kunna tolkas och analyseras.

4.4. Genomförande

För att genomföra intervjuerna utarbetade vi en intervjuguide (se bilaga 2). Dess funktion har för oss varit ett stöd för att vi skulle kunna hålla oss inom ramarna för studiens frågeställningar. I intervjuguiden har tre teman utformats där följdfrågorna fungerat som en checklista för oss själva så att alla frågor kommit med i alla intervjuer. Vi genomförde intervjuerna på respektive verksamhet där förskollärarna arbetar. Det var våra respondenter som själva valde tiden för intervjuerna, platsen föreslog vi i vårt informationsbrev (se bilaga 1). Varje intervju var på ca. 1 timme per respondent. Alla intervjuer utom en spelades in med respondenternas tillåtelse, vid den intervjun togs i stället anteckningar. Vår tanke har varit att de intervjuade själva ska få utrymme att ta upp det som är viktigt för dem. Vi kan här se på intervjun som ett kunskapsskapande där interaktionen mellan intervjuare och respondent utformar vad som blir belyst (Kvale & Brinkmann, 2009). Det medför att vi som intervjuare

kan ha påverkat respondenterna i hur de svarat, liksom vi själva som intervjuare kan ha blivit påverkade av respondenterna i hur vi ställde våra frågor och vilka frågor som getts utrymme.

Då vi kan anses vara otränade intervjuare så kan det vara så att det påverkar våra respondenter. Dalen (2007) skriver att det kan vara bra för intervjupersoner att ta pauser emellanåt för de kan vara skapande och ge tid att reflektera. En otränad intervjuare kan ha svårt att hantera sådana pauser och det kan leda till att vissa reflektioner uteblir. I utarbetandet av vår intervjuguide var det till en början svårt för oss att veta vilka frågor vi skulle ha med och vilka teman vi ville avhandla. Med hjälp av vår handledare och vidare diskussion utformade vi till slut en guide med huvudfrågor och underfrågor. Under våra intervjuer utgick vi från intervjuguiden men kunde ibland få svar på flera av frågorna under den första ställda frågan vilket ledde till att vi fick alternera mellan de olika teman som skulle besvaras.

4.5. Analysmetod

Vårt sätt att analysera texten har börjat med att vi efter intervjuerna lyssnade på inspelningarna, eller läste anteckningarna från dem vi inte spelat in. Vi har sedan transkriberat intervjuerna genom att sätta rubriker och sammanfatta det som respondenterna talat om. Därefter har vi lyssnat på delar och transkriberat vissa delar ordagrant för att kunna lyfta specifika citat i vår analys. Vi har under hela skrivprocessen gått tillbaka och lyssnat på intervjuerna, både som helheter och delar för att kunna förstå delarna utifrån sitt sammanhang. På det sättet har vi haft en hermeneutisk utgångspunkt i vår analysmetod vilket enligt Dalen (2007) innebär att man analyserar delarna utifrån helheten och dess kontext och att man hela tiden jobbar parallellt med delar och helhet. Vår egen förförståelse har också spelat in när texten ska tolkas och vår holistiska syn på människan som en social varelse. Det transkriberade materialet har fungerat som "kartor" över intervjuerna där olika teman kunnat plockas ut vilket hjälpt oss att hitta det gemensamma och det som skiljer sig åt mellan respondenternas svar. Vi har utifrån dessa teman exempelvis kunnat urskilja faktorer som de flesta tyckte sig behöva för att på tryggaste sätt kunna göra en anmälan. I arbetet med texten och de teman som lyftes fram fick teorierna ta plats utifrån det helhetsperspektiv som vi valde

att lyfta fram. I en kvalitativ forskningsstudie kan materialet till viss del konstrueras under processens gång och inriktningen kan komma att ändras eftersom man inte kan veta exakt vad som framkommer i materialet (Dalen, 2007). Vårt teorival och vår förförståelse kan därmed ha påverkat vilka slutsatser vi dragit.

4.6. Etiska överväganden

Från intervjuer till analys och färdig uppsats har det varit viktigt för oss att ha ett etiskt förhållningssätt till våra respondenter samt andra som kan beröras av texten. När intervjuer görs kan det finnas en risk att röra upp tankar och känslor och den kunskap som uppstår i mötet mellan intervjuare och respondent kan ge konsekvenser (Kvale & Brinkmann, 2009). Konsekvensernas fördelar och nackdelar måste vägas mot varandra och man måste väga vilken nytta studien har mot vilka eventuella negativa konsekvenser den kan få för de inblandade (Ibid.). Då vi valt att ställa frågor om anmälningsplikten kan det uppfattas som känsligt och det kan starta tankeprocesser om situationer som förskolepersonal tidigare varit med om. Det kan få både negativa konsekvenser för de enskilda respondenterna i form av negativa tankar men också positiva då en reflektion kan startas utifrån intervjuerna som kan ge inspiration att förändra eller vidareutveckla arbetet. Förhoppningsvis kan vår studie starta dessa reflektioner i en positiv bemärkelse och också belysa betydelsefulla faktorer som gör det lättare att göra en anmälan. När vi vägt positiva och negativa tänkbara konsekvenser mot varandra har vi vägt nyttan av att belysa ämnet mot de känslor som intervjuerna eventuellt kan väcka. Då vi intervjuat utbildade förskollärare som är medvetna om sitt ansvar kring anmälningsplikten samt att de verkat vara intresserade av vår studie, tänkte vi att de tankar som kan uppkomma kan bidra med givande reflektioner. Det har varit viktigt att ge våra respondenter all information som rör processen runt vår uppsats så att vi får ett informerat samtycke (Vetenskapsrådet, 2002). Då våra frågor handlar om barn var det också viktigt för oss att poängtera vi inte kommer att ta upp enskilda exempelfall som rör enskilda barn på grund av att det skulle kunna kännas utlämnande.

Enligt Vetenskapsrådet (2002) bör man ta hänsyn till fyra huvudkrav i en forskningsprocess. Kraven är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Genom att skriva ett informationsbrev som våra deltagare har fått ta del av har vi gett dem all relevant information kring hur vi hanterar vårt insamlade material samt hur materialet sedan kommer att publiceras. Det har varit viktigt för oss att belysa att alla svar kommer att aidentifieras. Vi nämner inte vare sig ort eller verksamhetsnamn i vår färdiga uppsats, vilket också har med konfidentialitetskravet att göra. Ett informerat samtycke har vi fått genom att respondenterna har fått ta del av informationen hur processen kommer att gå tillväga och att de därefter har valt att delta. Inför varje intervju var vi noga med att informera återigen om processen speciellt då vi har fått tillåtelse att spela in de flesta av våra deltagares svar. Konfidentialitetskravet handlar om att det är viktigt att hålla på sekretessen genom att se till att ingen förutom vi som utför denna forskning har tillgång till det insamlade materialet och att det sedan förvaras på ett sätt som gör att ingen annan har tillgång till det (Vetenskapsrådet, 2002). Vi har spelat in materialet med hjälp av våra mobiler och sedan har vi transkriberat delar av materialet på våra egna datorer. På det sättet har ingen annan tillgång till materialet. Vi har valt att benämna våra deltagare som "förskollärare 1, förskollärare 2" och så vidare, vilket innebär att svaren är aidentifierade. Vi har valt att inte benämna geografiskt var vi har gjort intervjuerna vilket gör vår studie mer anonym. Det sista kravet är nyttjandekravet som innebär att uppgifter om enskilda inte får användas för något annat än för vetenskapliga syften (Vetenskapsrådet, 2002) vilket vi varit noga med att inte göra. Under analysen av vårt material har vi försökt att tolka våra respondenters svar så korrekt som möjligt, samtidigt har vår förförståelse påverkat då vi har haft en idé om vad vi vill undersöka. Vi har samtidigt frågat oss om våra respondenter kommer att känna igen sig i vår uppsats utifrån de tolkningar vi har gjort.

4.7. Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Med vårt öppna sätt att ställa frågor där respondenten själv får styra samtalet, inom vissa ramar, kan det innebära att samma respondent i en annan intervjusituation skulle ta upp andra frågor vilket medför en risk att vi missat viktiga delar. Vi har dock sett till att intervjuguidens alla frågor blivit besvarade vilket gjort det möjligt att jämföra svaren från de olika

respondenterna med varandra. Reliabiliteten i den bemärkelsen att samma intervju ska kunna göras med samma resultat av någon annan (Kvale & Brinkmann, 2009) är därför inte något vi fokuserat på, istället försökte vi låta förskollärarna själva ta upp sådant de tycker är viktigt med utgångspunkt från våra huvudfrågor. Vår intervjuguide fungerade också som ett verktyg att kontrollera att alla frågeområden kom med i alla intervjuerna, vilka därför kan jämföras sinsemellan. Reliabiliteten utgörs därför av att deras egna upplevelser och uppfattningar kunde ges plats i intervjuerna och att alla ämnen som funnits i vår intervjuguide besvarats. Vi gör inte heller anspråk på att vara objektiva i den bemärkelsen att vi ser kunskapen som något statistiskt och oföränderligt (Ibid.). Vi har arbetat med att ha en objektiv syn på den subjektiva kunskapen, att inte förvanska den eller ställa frågor som har ett givet svar. Vi har eftersträvat att vara transparenta med vad vi gör samt att vi värnat om att reflektera kring vår förförståelse och vad som kan påverka empirin och våra tolkningar (Ibid.).

Validiteten utgörs i ett kvalitativt arbete hur det insamlade materialet i studien speglar verkligheten. Validitet innebär att analysen av materialet ska stämma väl överens med det faktiska insamlade materialet (David & Sutton, 2011). Då vi har använt oss av intervjuer har vi transkriberat för att få en så sann tolkning som möjligt av det som våra respondenter sagt. Det har varit viktigt för oss att informationen som vi har samlat in på så korrekt sätt som möjligt motsvarar våra respondenters sanning och verklighet. Dock kräver en analys att man plockar ut det material som är relevant för frågeställningarna och den teoretiska utgångspunkten varför delar av materialet inte kommer att belysas. De delar vi valt att fokusera på har dock analyserats i förhållande till intervjuerna som helhet.

Vi inser att det material vi samlat in och det resonemang vi för inte kommer att vara generaliserbart då vi endast har ett litet urval av respondenter, men vi tänker att vi kan föra ett resonemang i generella drag genom att koppla till tidigare forskning samt teoretiska perspektiv. David och Sutton (2011) menar att generaliserbarhet innebär att man gör en jämförelse av sin insamlade information och hur den matchar mot en större grupp. I vår studie har vi inte kunnat utgå från att de få förskollärare vi intervjuat kan representera förskollärares åsikter och verklighet i allmänhet vilket gör att generaliserbarheten i vår uppsats är nästintill obefintlig. Generaliserbarheten hade kunnat vara större om vi hade

intervjuat fler förskollärare i flera olika kommuner, men under de premisser och tidsramar som vi haft har den möjligheten inte funnits.

4.8. Kritik av metod

Genom att istället göra en kvantitativ studie hade vi kunnat få mer statistik gällande orosanmälningar och också kunnat få ett bredare urval genom att vi hade kunnat nå ut till fler. Vi hade då också mer exakt kunnat jämföra olika svar och hitta orsakssamband genom att kunna säkerställa den statistiska signifikansen mellan alternativen (David och Sutton, 2011). I en kvalitativ studie med få respondenter kan denna vetenskapliga exakthet inte uppnås (Kvale & Brinkmann, 2009). Vi har istället varit intresserade av att undersöka upplevelsen hos förskollärarna i relation till anmälningsskyldigheten utifrån öppna frågor för att det som respondenterna själva tyckt vara viktigt skulle få ta plats. För att få tag på förskollärare som ville delta i studien kontaktade vi fyra förskolechefer som i sin tur förmedlade vår förfrågan och bifogade vårt informationsbrev (se bilaga 1). Vi är medvetna om att vårt material kan ha påverkats av vilka respondenter som valts ut då vi inte hade någon inverkan på vilka förskollärare förskolecheferna valde ut på de respektive verksamheterna. Det skulle kunna innebära att förskollärare valts ut efter speciella kriterier utifrån förskolechefernas uppfattning om deras erfarenhet och kunskap om anmälningsskyldigheten. Att respondenterna inom förskoleverksamheterna inte valts ut slumpmässigt utan av förskolechefen kan därför ha påverkat våra resultat.

Genom att vi valde en semistrukturerad intervjuguide kunde vi vara mer öppna för respondenternas egna tankar och vad de tyckte var viktigt att få fram, då vi inte var så styrda av att ställa specifika frågor i en viss ordning. Dock kan det ha inneburit att vissa frågor tolkats annorlunda mellan respondenterna. Det innebar också att frågor kan ha ställts på lite olika sätt och då vi inte är några vana intervjuare kan risken finnas att vi ställt frågor som kan sägas ha varit ledande. Det var dock vårt mål under intervjuerna att ställa så öppna frågor som möjligt och undvika de ledande frågorna. Då alla frågor inte ställdes likadant eller då respondenterna ibland tog upp frågorna själva kan frågorna och svaren ha tolkats olika utifrån vilket samtal som ledde in på en specifik fråga.

Ett informerat samtycke är enligt David och Sutton (2011) av stor vikt i en forskningsprocess. Vi valde att fråga efter ett muntligt samtycke efter att ha gett våra respondenter all information om vår studie. Det hade dock kunnat ge våra respondenter utökad trygghet ur ett etiskt perspektiv med ett skriftligt samtyckesbrev vilket vi insåg i efterhand. När vi tolkat vår empiri har vi utgått från ett helhetsperspektiv vilket kan ha gjort att det har funnits andra viktiga aspekter som därför inte framkommit i vår analys. Då vi hela tiden tolkat materialet genom en hermeneutisk lins där delar och helhet ses som beroende av varandra kan vi ha undgått att följa vissa enskilda spår som kunde ha lett till ett annat resultat.

5. Teoretiska ansatser och perspektiv

När vi analyserade vårt material såg vi att förskollärarna som vi intervjuade talade om flera olika betydande faktorer. Dessa gav dem en känsla av trygghet och kunskap i hur de skulle agera när de upptäckte ett barn som verkade fara illa. Vi kunde urskilja att de förskollärare där alla faktorer samspelade och fanns tillgängliga var de som upplevdes tryggast när det kom till att göra en anmälan. Därför valde vi teorier som kan visa på hur omgivningens agerande och inverkan påverkar och påverkas i ett växelvis ömsesidigt förhållande. Systemteorin tyckte vi passade för att synliggöra hur förskollärarna befinner sig i ett samspel med sina arbetskamrater och ledning men också hur de påverkas utifrån samhällsnormer och regler samt på ett interpersonellt plan med föräldrar och barn. Dessa olika system befinner sig i olika nivåer vilket Bronfenbrenners ekologiska perspektiv belyser på ett för vår uppgift passande sätt. Som en komplettering till dessa teorier valde vi Antonovskys teori ”känsla av sammanhang” (KASAM) för att belysa hur ett fungerande system där alla delarna samverkar kan ge förskollärare resurser och kraft att bedöma när en anmälan ska göras samt känna sig trygga i sin yrkesroll när de står inför att göra en anmälan. Likaså kan motsatsen till begriplighet, meningsfullhet och hanterbarhet belysas med hjälp av denna teori. Vi har också reflekterat över maktperspektivet då förskollärare kan anses ha en viss makt i sin professionella roll.

5.1. Systemteori

Systemteorin utgår från att vi alla ingår i flera olika sociala system under vår livstid och dessa system är föränderliga och påverkbara. Delarna i ett system utgör helheten och relationerna mellan delarna håller systemet samman (Bernler & Johnsson, 2001). Systemteorin förutsätter ett holistiskt synsätt där mönster och sammanhang analyseras utifrån att påverkan och förändring sker i en cirkulär eller spiralformad process, dvs en ständig rörelse och dynamik mellan alla de olika delarna. Alla delar i ett system kan påverka och påverkas, även om det för den sakens skull kan finnas hierarkier och asymmetri mellan dem (Öquist, 2003). Inom systemteorin liknar man systemen vid ett ”maskineri” där olika styrsystem reglerar systemets balans. Man använder begreppet feedback där negativ feedback innebär att hålla kvar den balans som råder i systemet, dvs den stabilitet av igenkända beteenden, och rutiner som känns välbekant. Positiv feedback rubbar systemets balans men innebär en möjlighet att förändra och skapa nya mönster (Öquist, 2003).

I vår uppsats har vi sett förskollärarna som delar i ett förskolesystem där ledning och arbetskamrater ingår. Barnen på förskolan ingår också där och deras familjesystem blir i allra högsta grad också delar i systemet. Man kan här se hur olika system formas och påverkar varandra på olika nivåer i en ständigt pågående process varför ett ekologiskt perspektiv också görs gällande. Det ekologiska perspektivet tydliggör hur individer påverkas av sin omgivning utifrån olika nivåer i olika system som tangerar varandra. Till exempel påverkas och påverkar en individ sin omgivning så väl av sin närmaste familj och vänner som av arbetsplatsen och samhällets normer och lagar (Bronfenbrenner, 1979).

5.2. Ekologiskt perspektiv

Urie Bronfenbrenner utvecklade en utvecklingsteoretisk modell, den ekologiska modellen där han belyser hur omgivningen har stort inflytande på människors utveckling (Bronfenbrenner, 1979). Han beskriver hur olika nivåer påverkar:

- Microsystem innefattar den närmsta omgivningen som har betydelse i en direkt interaktion med individen, såsom föräldrar, skolkamrater, lärare eller andra betydande relationer.

- Mesosystem är relationerna mellan subsystem från mikronivån som tex kommunikationen mellan föräldrar och lärare/ förskollärare och vad de bestämmer eller kommer fram till.
- Exosystem är de system som inte är i direkt kontakt med individen men som ändå kan påverka, till exempel familjesystemets påverkan av föräldrarnas arbete eller anhöriga.
- Makrosystem består av samhällets normer och strukturer, hur de påverkar individens liv.

Dessa system samverkar på olika nivåer och kan påverka individen direkt eller indirekt (Ibid.).

5.3. KASAM

Antonovskys teorier om ”känslan av sammanhang” (KASAM) utgår från ett salutogent synsätt vilket innebär att man ser till det friska och resursstarka hos människan. Begreppet KASAM innefattar tre viktiga komponenter: Begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet (Antonovsky, 2005). KASAM eller känsla av sammanhang innebär enligt Antonovsky (2005) att tillvaron upplevs som begriplig, att den är hanterbar samt att den känns meningsfull. Det betyder att det som sker omkring en människa är begripligt och inte upplevs som ett kaos, att det upplevs finnas resurser i omgivningen som gör det möjligt att hantera en situation eller kunna nyttja dessa samt att man ser en mening med det som sker eller med livet i stort (Ibid.). Människor med hög KASAM, det vill säga de som känner sig kunna hantera sin situation, förstå den och känner en mening med det som sker, har lättare att se möjligheter och hitta lösningar på problem. Individer med låg KASAM sägs ha svårt att se de möjligheter och resurser som finns i dess omgivning. De kan uppleva sig själv som drabbade av olyckliga omständigheter och upplever sig inte kunna styra sina liv (Antonovsky, 2005). Vi har använt Antonovskys teori som komplement till systemteorin och det ekologiska perspektivet. Vi tänker att begriplighet, hanterbarhet samt meningsfullhet kan bli framträdande för förskollärarna om delarna i de olika systemen ledning/styrning, riktlinjer/rutiner, samarbete med socialtjänst samt med föräldrar kan organiseras så att de utgör en samstämmig helhet. Om de olika systemen inte samarbetar kan förskollärarna behöva förhålla sig till motstridiga förhållningssätt vilket kan göra att känslan av sammanhang inte infinner sig och skapa en osäkerhet i hur de ska agera i förhållande till att göra en orosanmälan.

5.4. Makt

Vi har i vissa delar i analysen använt oss av ett maktperspektiv. Sättet som vi har använt det på tar inte upp stora delar av vår studie men vi har dock tolkat att maktperspektivet har en viss betydelse i förskollärarnas relation till familjerna. Maktperspektivet är oerhört brett och makt kan tolkas på väldigt många olika sätt, vi har i vår analys valt att ta upp maktspekten i en relationell kontext. Förskollärare kan inneha en maktposition i förhållande till föräldrar både utifrån sin yrkesroll men också utifrån den formella makt de besitter utifrån anmälningsskyldigheten. Maktspekten kan också sägas ingå i förskollärarnas yrkesrelationer gentemot kollegor där informella maktpositioner kan skapas. Ledningen som har viss makt att styra förskollärarnas arbete ingår också i systemet och har med sin maktposition möjlighet att skapa begripliga riktlinjer och arbetsrutiner. I ett samarbete som diskuteras i uppsatsen kan organisatoriska maktspekter tillkomma när gränsdragningar och ansvarsområden ska formas. Skau (2007) tar upp maktspekten mellan den som befinner sig i en professionell roll kontra den som befinner sig i en roll som mottar hjälp och att vid en relation mellan dessa kan det krävas en medvetenhet om förhållningssättet. Enligt Skau (2007) finns det en obalans i en relation mellan en professionell och en klient vilket är svårt att bryta då det är strukturella normer som styr. Förskollärare möter barn och familjer i det vardagliga arbetet på en personnivå vilket innefattar egna värderingar och yrkeskompetens. Det är viktigt att se till från en hjälparens sida att det finns en balans mellan det privata och det professionella i möten med de man hjälper (Skau, 2007). Detta för att underlätta för den som tar emot hjälp vilket inom en förskola exempelvis kan vara när en orosanmälan ska göras, om den professionella då har sin yrkesroll att luta sig mot kan det för både förskollärarna samt familjer kännas lättare.

6. Analys och resultat

I detta avsnitt kommer vi att presentera vårt insamlade material samt göra kopplingar till tidigare forskning. I analysen använder vi oss av de teorier som vi har funnit vara relevanta för vår studie och analyserar vår empiri med hjälp av dessa. Vi har använt oss av två huvudteman i vår analys, dilemman och rutiner/ledning, som vardera har underrubriker

baserade på det som framkommit i vårt insamlade material. Dessa teman framkom under insamlandet av vårt material och vi har valt att fördjupa oss i dem. Presentationen av vårt resultat består av våra tolkningar av det som har framkommit i våra intervjuer och av citat från de förskollärare som har medverkat.

6.1. Dilemman

Det framkommer i våra intervjuer att förskolepersonalen brottas med etiska dilemman av flera karaktärer. Föräldrars rätt till självbestämmande och familjens integritet står mot kontroll och insyn när en anmälan kommer i fråga. De står också mellan att skapa goda relationer till föräldrarna samtidigt som de vid en anmälan gör ett intrång i deras integritet. Det framkommer att det kan vara en balansgång mellan att hjälpa eller stjälpa. Dessa etiska dilemman gör det svårt för förskolepersonalen att göra sina avvägningar och många gånger används en konsekvensetik där man försöker se vilka konsekvenser olika sätt att handla kan få. Till exempel talar en förskollärare om att man "kan vara rädd att förvärra situationen" för familjen genom att göra en anmälan. Hen menar att den turbulens som kan uppstå i en familj när en anmälan görs kanske kan skada mer än det hjälper. Hen menar att frågan blir: "Gör vi det värre?" "Det är för barnet det ska bli bättre". Det finns normer i samhället som säger att vi bör respektera människors integritet och inte tränga oss på i den privata sfären vilket i dessa fall ibland står mot barnets bästa.

6.1.1. Gråzonen, diffusa tecken och tid

Det är inte självklart var gränsen går för en anmälan, även om Socialtjänstlagen 14 kap 1 § (SFS 2001:453) säger att alla yrkesverksamma inom myndigheter som rör barn och unga har en skyldighet att anmäla om de får kännedom eller misstänker att ett barn far illa. Det var tydligt att våra respondenter kunde urskilja flera dilemman och svåra situationer när det kom till att göra en anmälan.

Förskollärare 1:

”Man blir ju tuffare ju äldre man är och när man tittar i backspegeln så kan man ju se att det här skulle vi nog gjort nåt åt, man kan ha gamla barn som man tänker att det där skulle vi gått vidare med men det är ju inte helt klockrent. Men vi är ju här för barnen och har vi fel i det här och man ska se det som att familjen behöver hjälp i det här och att man inte har nåt val att anmäla”.

Flera av respondenterna talade om den svåra gränsen eller “gråzonen”, att inte riktigt veta om det är fog för en anmälan eller inte. De använde sig av att skriva upp de tecken på omsorgsbrist eller annat som var avvikande i barnens beteende för att kunna få en klarare bild av vad som hänt och för att bättre kunna beskriva för socialtjänsten om de behövde göra en anmälan. De talade också om vikten av att prata med sina arbetskamrater för att se om fler sett samma sak. En enskild händelse av mindre tydlig art eller något som barnen sagt var inte tillräckligt för att en orosanmälan skulle göras. Vid en enskild händelse tittade de också på barnets beteende och mående i stort eller till föräldrarnas omsorgsförmåga. Om inga andra tecken som kunde ge upphov till oro hade visat sig ansågs det inte vara fog för en orosanmälan. Vi kunde se att gråzonen som förskollärarna talade om ofta blev gällande när det kom till omsorgssvikt. De kunde till exempel se att ett barn var smutsigt eller hade för små kläder och de pratade då med föräldrarna för att ge dem en chans till en eventuell förklaring eller förändring.

Förskollärare 1:

“Det är svårt ibland, ändå säger man och så blir det bättre och sen så är man där igen. Det där som är väldigt tydligt och klart är lätt men man vill ju inte, ibland blir man osäker ändå i den där gråzonen. ”

Vidare säger hen:

“Kanske en gång, säga för mycket då och säga, det här ser vi och ta upp det då och de får en chans. Händer då ingenting så anmäler man”

Förskollärarna gör på sätt och vis en egen bedömning för att själva förstå vad det är som händer, om det är kopplat till familjen eller andra faktorer, eller om misstanken även har uppfattats av andra inom arbetsgruppen. Socialtjänstlagen 14 kap 1§ (SFS 2001:453) säger dock att en anmälan ska göras redan vid misstanke om att ett barn far illa. Men här blir

gränsen otydlig i fråga om att se tecken eller att misstänka något som inte står rätt till. När avvägningarna skulle göras var det också fler som vägrade konsekvensen av en anmälan mot de problem de såg i familjen. Flera respondenter talar om hur de kan uppmärksamma att något inte är som vanligt och att de när de pratar med föräldrarna ofta kan få en förklaring. En av förskollärarna berättar att de tidigt kan "känna av" förändringar hos barnen som kanske föräldrarna själva inte varit medvetna om. Några av våra respondenter uttryckte att när de frågar föräldrarna om de vet varför barnet beter sig på ett visst sätt kan det framkomma en förklaring som kan röra sig om en förändring i familjen eller dess nätverk som till exempel en förestående skilsmässa.

Förskollärare 5:

"För det mesta har det en förklaring, ja nästan alltid så är det någonting som hänt. Alltså vi kan känna när nån ska gå isär, det kan hända flera månader innan, att det är nånting som händer i familjen och då kanske inte märkt det själva knappt. Nä, nä det är som vanligt, men barnet har uppfattat det och då, då har ju vi också sett det, för nåt är förändrat"

Vi kunde i vår empiri se att frågan om att anmäla eller inte till viss del handlade om tid. En enskild händelse räckte inte så vida det inte handlade om våld eller övergrepp. Det framkom att förskollärarna tittade efter flera tecken och pratade med kollegor för att se den sammansatta bilden av ett barns beteende eller kopplingen mellan flera enskilda händelser. Det framkom att flera använde sig av att skriva loggbok över händelser som uppfattades vara avvikande. Det räckte sällan med enskilda händelser eller iakttagelser så vida det inte var tecken på våld eller övergrepp. Här såg vi att tiden hade betydelse. Man väntade tills man samlat på sig fler observationer eller tills föräldrarna fått en chans att förändra en situation. Det handlade då om mer svårbedömda otydliga tecken eller sådant man ansåg kunna förändras om föräldrarna fick information.

Här beskrivs hur de i vissa fall "avvaktar och avvaktar":

Förskollärare 6:

"Det är aldrig roligt och det kan bli en kraftig reaktion i familjen - vi gör ingen orosanmälan i onödan, vi avvaktar och avvaktar men när det bara inte går, då måste man anmäla. Vi gör aldrig en anmälan för tidigt och alla är överens om att göra en

anmälan.” (ungefärligt citat, ej ordagrant då det ej kom med på inspelningen (Förf. anm.)).

Även i Svenssons (2013) studie framkom att tid hade betydelse. I de fall där förskollärare oroat sig för ett barn under längre tid gjordes i högre utsträckning en anmälan än för de barn där oron var tillfällig. Hon drar slutsatsen att det för förskolepersonalen handlar om att sammantaget kunna se en helhetsbild av barnets utveckling, kontakt med föräldrar och tecken på misshandel eller vanvård för att de ska kunna upptäcka barn som far illa (Svensson, 2013). Flera av respondenterna uttryckte också att en anmälan kan röra upp känslor i familjen som riskerade att göra det värre för barnen. Svensson (2013) menar att anledningar till att inte förskola anmälde kan vara misstro mot socialtjänsten, att bedömningen görs att förskolan har tillräckliga resurser att stötta barnet, att personal inte såg det som tillräckligt allvarligt eller av rädsla för föräldrarnas reaktion.

Enligt Öquist (2003) innefattar organisationer ofta en önskan och strävan efter ordning och jämvikt i systemet. När en anmälan gör sig gällande kan det tolkas som en förändring som hotar att rubba balansen i systemet. Förskollärarna kan sägas vara viktiga pusselbitar i det ordnade organisationssystemet och när de står för att göra en anmälan kan de därför uppfatta ett hot mot den jämvikt som råder. En anmälan riskerar att röra upp känslor hos föräldrarna och då förskollärarna direkt kan påverkas av dem riskerar systemens gemensamma balans att rubbas. Här kan sägas att en anmälan från förskolan påverkar familjesystemet som i sin tur påverkar förskollärarna som kan bli oroliga för barnets skull. Känslan av begriplighet och meningsfullhet i samband med en anmälan kan här sägas få en törn då förskollärarna kan uppleva att deras agerande riskerar att få icke önskvärda konsekvenser för barnen. De väger då fördelarna med att anmäla mot eventuella risker.

6.1.2. Relationen till föräldrarna

Vi kan i vår studie uttyda att förskollärarna överlag ser ett gott samarbete med föräldrarna som mycket viktigt. Förskolan har som uppgift att i samarbete med föräldrarna främja barns utveckling, lärande, omsorg och trygghet (Läroplan för förskolan 98 reviderad 2016) och

förskollärare blir på så vis viktiga professionella i det förebyggande arbetet med föräldrar och barn. Det är en förutsättning att se barnet som både föräldrarnas och förskolans ansvar menar en av pedagogerna och flera av respondenterna såg relationsbyggandet som viktigt för att skapa ett gott samarbete med föräldrarna kring barnen. En av våra respondenter talade om att vissa föräldrar kan vara osäkra i sin föräldraroll och att det ibland kan handla om enkla problem som kan bli stora om föräldrarna inte får stöd. För att utöka föräldrars kunskap fanns det på en förskola möjlighet att erbjuda föräldrakurser när ett barn blir inskrivet i förskolan.

Förskollärare 1:

“Det är också ett sätt att fånga upp föräldrarna, när de kommer till förskolan och är helt nya. Så att man startar föräldragrupper så att när man får en plats på förskolan så får du också en kurs. Den är på 4–5 gånger och det handlar om ditt föräldraskap. Det kan ju också vara ett verktyg för föräldrarna, att känna stöd”.

Vissa gånger när en anmälan gjorts har förskollärarna fått ett gott samarbete med föräldrarna och en förskollärare talar om vikten av det:

Förskollärare 5:

“Då är det ju bra och starka föräldrar som tar sitt ansvar som vågat kliva ur den här rollen med kränkande känslor och sånt. Det är ju då man kan lyckas för barnen”

Vikten av ett gott samarbete med föräldrarna och deras förtroende för förskollärarna blir här tydligt beskrivet och det kan många gånger vara rädslan för att mista den goda kontakten som gör att förskollärarna tvekar till att göra en anmälan. Förskollärarna uppfattar att de tillsammans med föräldrarna har ett ansvar för barnens utveckling och förskollärarna tycks måna om det gemensamma samarbetet. De kan sägas bygga en relation med både föräldrar och barn vilket kan innebära att det blir svårt att sätta sig i en maktposition genom att göra en anmälan då risken finns att relationen skadas. En av de riskerna med anmälan är, menar förskollärarna, att familjen flyttar eller tar barnen från förskolan.

Två förskollärare berättar:

Förskollärare 5:

“Tyvärr måste jag säga att innan man har den här orosanmälan och när man talat med föräldrar och rektor varit inkopplad då, så försvinner de och även om man gjort en orosanmälan då så försvinner ofta familjen till nåt annat ställe, till nåt nytt ställe”

Här talar förskolläraren om sin oro för hur dessa barn som måste flytta runt hamnar i kläm.

Förskollärare 1:

“Sen är det ju också en frustration att vissa saker ser man och hör man men det ska ju mycket till innan det blir förändringar och vissa av de här föräldrarna, så fort vi börjar försöka hjälpa dem och märker att någonting är...Så flyttar de förskola, de flyttar till en annan kommun och så vidare, du ser ju ett mönster i beteende som man kan se. Men nu är det ganska bra för vi har överlämningar gentemot om vi säger att “Kalle” slutar här och börjar i (...) så har vi överlämningar, att det här och det här har barnet med sig. Givetvis med föräldrarnas godkännande vill jag ju säga”.

Förskollärare 6 säger att vissa föräldrar inte vill ha hjälp från socialtjänsten, att de ser det som ett hot och då flyttar de. Hen säger att vissa föräldrar kanske själva har erfarenheter från socialtjänsten sedan de var barn och att de som haft mycket kontakt med socialtjänsten vet hur de ska “komma undan”. Hen berättar att det är svårt att se när ett barn far illa och man märker att inget händer. Hen menar, som vi tolkar det, att när en anmälan görs och utredningar inte inleds eller läggs ned på grund av att föräldrarna vet hur de ska hålla sig undan socialtjänstens ögon, eller att de flyttar, känns svårt att se att barnet kanske fortfarande far illa. Förskollärarna kan här sägas stå inför en risk att förlora kontakten med barn och föräldrar vilket kan betyda att deras förebyggande arbete med barnet kan brytas. De uttrycker att de här gör en avvägning med barnets bästa i fokus. Enligt Backlund et. al. (2012) framkommer samma bild av att en anmälan ibland kan ses som ett risktagande i att inte kunna fortsätta ett förebyggande arbete med barnet. Hennes studie visar också på det tolkningsutrymme som lagen om anmälningskyldighet ger utrymme för.

Flera av förskollärarna beskrev att de jobbade med att ha en tät kontakt med föräldrarna. De pratade direkt med föräldrarna om något hänt eller om de uppmärksammat något avvikande hos barnen. Många gånger kan tecken på att ett barn mår dåligt därför ha förklaringar som stillar deras oro. Det belyser också vikten av att kunna göra avvägningar och att samspelet

och relationsbyggandet med barn och förälder kan vara en viktig del i det förebyggande arbetet med barnen. Det framkom att våra respondenter ibland använde sig av ett föräldraorienterat synsätt när det kom till mer otydliga tecken som till exempel smutsiga eller för små kläder, eller känslomässigt otillgängliga föräldrar. Man kan urskilja att det kunde ses som ett beteende som var möjligt att förändra om det blev påtalat. När man ser mer till föräldrarnas förmåga än till barnens behov, kan vi se att faktorer på andra nivåer som kan ha en inverkan på barns utveckling riskerar att förbises. Lundén (2010) skriver om hur förskolepersonal kan använda sig av antingen ett barnorienterat eller föräldraorienterat sätt att tolka anmälningsskyldigheten. Hon menar att det barnorienterade synsättet ser till barnens behov och utveckling och är en vidare tolkning som kan ge mer utrymme även till att uppmärksamma psykisk ohälsa, samspelssvårigheter och psykiska riskfaktorer. Det föräldraorienterade synsättet utgår mer från föräldrarnas svårigheter så som exempelvis missbruk eller aggressivt beteende vilket ger en snävare tolkning, där kan det finnas risk att barnens egna behov och utvecklingsvårigheter inte uppmärksammas (Ibid.). Att ett barn inte utvecklas gynnsamt kan orsakas av oförmåga hos föräldrarna. Men även andra faktorer och orsakssamband kan finnas mellan olika nivåer i barnets omgivning vilket kan förstås genom det ekologiska perspektivet. Svensson (2013) menar att barnmisshandel kan förstås genom att faktorer samspelar på olika nivåer, som exempelvis socioekonomiska skillnader. Lundén har i sin studie sett att förskolepersonal anmälde färre misstänkta fall av "barn som far illa", eller som hon benämner det "omsorgssvikt", än vad BVC sköterskor gjorde. Det kan ha att göra med att förskolepersonalen i hennes studie i högre utsträckning använde den snävare tolkningsramen med ett föräldraorienterat synsätt (Lundén, 2010).

Enligt Öquist (2003) kan individer i ett system påverkas av andra delar av systemet genom positiv eller negativ feedback. Den positiva feedbacken innebär att beteenden i högre grad kan tänkas förändras. Här ökas chansen för att ett nytt beteende kan möjliggöras och systemet tar nya former. En negativ feedback genererar ett tillbakahållande av nya beteenden och mönster och konsekvensen blir att systemets karaktär hålls i balans. Balansen syftar här till att vidmakthålla de "stabila" förhållanden som systemet "känner igen"(Ibid). När en familj flyttar uttrycker flera av förskollärarna att de påverkas genom att feedbacken på deras agerande när de gjort en anmälan blir negativ. Man kan säga att de lär sig att en anmälan inte alltid uppfattas hjälpa barnet. Nästa gång en anmälan ska göras kan det bli så att de negativa erfarenheterna väger in. För personalen på förskolan kan det tänkas att riskerna med att göra

en anmälan ibland vägs mot fördelarna. När förskollärare misstänker att ett barn far illa blir deras handlande en balansgång mellan dessa etiska dilemman. Ett visst mått av avvägning blir nödvändig för att barn och föräldrar ska finna trygghet och tillit till förskolan. Förskolans dialog med föräldrar samt att förskolan ska kunna vara en arena för förebyggande arbete. Stöd till föräldrar och barn innebär att förtroende och tillit kan byggas mellan förskollärare och föräldrar med barnens bästa för ögonen. Enligt Backlund et. al. (2012) framkommer att förskollärare ser föräldrakontakten som mycket viktig i det förebyggande arbetet med barnen och att förskollärare är måna om att bibehålla en god kontakt med föräldrarna när en anmälan ska göras. Det kan enligt Backlund et.al. (2012) innebära ett hinder för förskollärare att anmäla om det goda samarbetet riskeras att brytas.

När både förskollärarna och föräldrar får information inom ämnet kan det leda till en bättre förståelse vilket i sin tur kan leda till att barnen fångas upp tidigt (Lundén, 2004). Att det förebyggande arbetet fungerar kan också ses som en del i hur förskollärare kan känna att arbetet med barn som far illa blir mer begripligt och meningsfullt. Om föräldrarna tidigt får stöd och en relation som bygger på tillit kan skapas mellan dem och förskolans personal kan man tänka sig att en anmälan uppfattas som en del av det erbjudna stöd som finns att tillgå. Enligt Svensson (2013) uppfattade förskollärare i hennes studie att de i många fall hade sämre kontakt med föräldrar till de barn som de misstänkte kunde fara illa och särskilt i kontakten med papporna. Det var också en högre andel av de barn som de oroade sig för som hade behov av särskilt stöd i förskolan. I en tredjedel av de fall där förskolepersonalen misstänkte att ett barn far illa gjordes ingen anmälan. Den vanligaste orsaken som angavs till att anmälan inte gjordes var att förskolan tyckte sig ha egna resurser att hjälpa barnet samt att det ibland fanns en misstro mot socialtjänsten. Backlund et. al. (2012) skriver att förskollärare ofta vill försöka bibehålla en god kontakt med föräldrarna när en anmälan ska göras.

Skau (2003) menar att människor som arbetar med andra människor på många sätt blir delaktiga i deras liv. För en förskolelärare som dagligen träffar barn och deras föräldrar fyller de en viktig roll och får ofta stor insyn i familjens liv. Förskollärare befinner sig på ett sätt i en maktposition då de har hand om barnen varje dag, samtidigt har de också en hjälparens roll. De finns där för att ta hand om barnen när deras föräldrar arbetar samt att de finns där som stöd om barnen inte utvecklas som de ska eller mår dåligt. Förskollärarna har en roll där de kan påverka och hjälpa familjer genom relationsbyggande där de kan sägas ha en informell makt att förändra. Genom sin yrkesroll och dess lagstiftade anmälningskyldighet enligt Socialtjänstlagen 14 kap. 1 § (SFS 2001:453) innefattas de också av en formell makt (Skau,

2003). Förskollärarnas inflytande och makt kan också ses utifrån Bronfenbrenners ekologiska modell (Bronfenbrenner, 1979) där förskollärarnas bemötande och agerande gentemot föräldrarna kan ha en direkt eller indirekt inverkan på barnens situation. Då förskollärare besitter makten att agera utifrån formella samhälleliga normer innebär det också ett ansvar gentemot berörda individer att använda makten i ett gott syfte (Skau, 2003). Detta ansvar kan för förskollärare bli en svår balansgång. Förskollärarna står här i en konflikt där de försöker skapa relationer med föräldrar för att på bästa sätt kunna stötta barn och föräldrar samtidigt som de är skyldiga att göra en anmälan vid misstanke om att barn far illa. Vi kan se att det är i denna balansgång anmälningsplikten kan ses som ett stöttande eller stjälpande verktyg. Det kan uppfattas som att det goda samarbetet med föräldrarna och kontakten med barnet riskerar att brytas om en anmälan görs och man oroar sig för hur barnets fortsatta situation i så fall ser ut.

6.1.3. Gränsen mellan att vara privatperson och professionell

I en liten ort där “alla känner alla” kan man ha en god kännedom om barns nätverk och situation men det kan också innebära dilemman. Det kan så klart vara svårt att anmäla någon man känner, en granne eller någon man möter i sitt privatliv. Flera av förskollärarna talade om både fördelar och nackdelar med att bo på en liten ort. Det framkom att det kan vara svårt att förhålla sig till sin professionella yrkesroll och att utöva en slags makt genom att anmäla till myndigheter när man även i sitt privata liv möter de föräldrar eller bekanta till dem vars barn man kan ha gjort en orosanmälan för. Förskollärare 6 talar om dilemmat att man kan ha bekanta och att man känner varandra. Hen berättar att det när en anmälan gjorts kan vara svårt att hålla gränsen mellan att vara privat och professionell.

Förskollärare 6:

“Det är svårt med föräldrar som då ringer privat och undrar varför man gjorde anmälan, varför man tänkte så och vem som tänkte så. Jag har inte blivit hotad men svårt att dra gränser mellan privat och professionell. Man måste ju hålla det på en professionell nivå” (ej ordagrant (förf. anm.)).

Förskollärare 5:

“Det är ju många gånger grannar så det kan ju vara ett problem också “

En förskollärare talar om de föreställningar som kan finnas i ett område med hög socioekonomisk och sociokulturell status men också om känslan av att alla känner alla:

Förskollärare 3:

“Sen är det som det är här ute, att tyvärr är det fördomsfullt alltså lite, men det hade varit lättare att göra det på min gamla arbetsplats i (...) så att säga, här ute, det är mycket som är tabubelagt. Man tror ju inte, bara för att det är si och så om man har bättre ekonomi och det är välordnat men det vet man ju av erfarenhet att det stämmer ju inte alltid. Men det är mer sårbart här ute, eftersom alla känner varandra och alla ska egentligen skydda varandra så att säga”.

Det har under en del av intervjuerna framkommit att förskollärare har blivit utsatta för hot i samband med att de gjort orosanmälan. Det har då rört sig om att förskolan gjort en orosanmälan och att föräldrar till barnet har ansett att det är förskolan som bär skulden för detta. Vid sådana tillfällen har det varit viktigt att få stöd för de utsatta förskollärarna att bearbeta situationen. Vid hot menar förskollärare att det finns en förståelse för att det inte är ett personligt angrepp men det kan ändå vara svårt att särskilja sig från sin yrkesroll och det ansvaret som följer med den. I en mindre kommun är det också så att man inte är anonym och då kan det upplevas än svårare.

Förskollärare 1:

”Att det här ser vi och det här är inte okey. Sen är det ju obekvämt i och med att vi är ju här och tar emot dem, man möts ju så här, öga mot öga och de får ju veta att vi har anmält och det kan ju även uppstå hotfulla situationer och man kan känna att man vill vara fler i hallen. Samtidigt får man ju komma över det men man kan ju känna en aggression eller en frustration eller nåt ifrån föräldern”.

Vidare talar hen om hur det känns att bli verbalt hotad:

“Då börjar man ju tänka så här att, mina barn, åh. Två tillfällen har detta hänt. Det har ju inte hänt nåt men de slänger ur sig, och känslan.”

När en oro uppstår för ett barn och förskolan står inför att göra en orosanmälan har flera av våra respondenter uttryckt att det är svårt då de ofta får någon slags personlig relation till

föräldrar även om de ska utgå från sin professionella roll. Det kan vara svårt att särskilja dessa roller från varandra när det uppstår sådana situationer.

Förskollärare 2:

“Man måste vara proffsig och försöka vara i sin yrkesroll, speciellt när man jobbar och bor på ett litet ställe. Men det kan vara svårt.”

Förskollärare 4:

”Speciellt när man jobbar så här och man känner barnen och föräldrar och så känns det ju väldigt konstigt att anmäla någon som man ändå har en relation till så.”

Förskollärarna möter barn och familjer i det vardagliga arbetet och relationer uppstår på ett eller annat sätt. Skau (2003) tar upp vikten av att visa medmänsklighet i sin professionella roll genom att på ett sätt kunna identifiera sig på en känslomässig nivå med den man hjälper, vilket kan bidra till att maktpositionen inte blir alltför framträdande. Dock är det viktigt att gränssätta så det inte blir så att den professionella blir för involverad i situationen. En balans mellan förnuft och känsla kan ses som viktiga faktorer gällande att ha medmänskligheten närvarande i sin yrkesroll (Ibid). De olika systemen i form av förväntningarna på yrkesrollen och dess förpliktelser samt föräldra-barn systemet kan här sägas utgöra en balansgång mellan att vara professionell och personlig. Man kan säga att förskollärarnas roll gentemot barn och föräldrar här formas på flera nivåer. Dels genom en interpersonell nivå eller vad Bronfenbrenner (1979) kallar mikronivå, där det personliga engagemanget och relationsskapandet tar plats men också av förskolans rutiner, riktlinjer och ledningens agerande på exosystemnivå samt av samhällets normer och lagar på makrosystemnivån.

6.2. Rutiner och ledningens betydelse

Samtliga av förskollärarna vi har intervjuat har talat om vikten av att prata med arbetsgruppen och / eller rektorn när de såg något. Om fler hade sett eller uppfattat något hos ett barn som verkade problematiskt så blev det många gånger tydligare för personalen att något måste göras. De kände också en trygghet i att arbetsgruppen fanns runt dem och att rektorn fanns där som stöd och var den som stod bakom en anmälan. De upplevde att rektorn tog ansvar

och att de inte själva som personer behövde ta bördan av en anmälan. Det gav dem trygghet och de kände alla att de kunde vända sig dit med minsta lilla. Både de som hade fått information om klara rutiner och de med mindre klara rutiner, eller inga alls, skulle vid en fråga om orosanmälan vända sig till kollegor och rektor. En förskollärare kände stödet från rektorn och tyckte att organisationen fungerar bra, hon har tidigare erfarenhet av att göra en anmälan när detta inte var självklart. Hon fick den gången stå själv för anmälan och blev utsatt för hot och upplevde dessutom att hon blivit feltolkad av socialtjänsten. Nu menar hen att organisationen fungerar bra och att hon har ett bra stöd från rektorn.

Förskollärare 5:

“Jag känner mig trygg i det faktiskt, nu gör jag det för nu tycker jag att det känns som en bra organisation åt båda håll...men det beror ju väldigt mycket på rektorns stöd, att jag känner att hon står bakom om vi gör en anmälan. Det var väldigt obehagligt vid den tidpunkten jag gjorde anmälan för då hade jag ingen bakom mig utan bara hot om våld då...” Det var en lärdom som inte var så rolig, men man måste ju stå på barnens sida”

Vidare berättar hen att de på hens nuvarande arbetsplats har bra rutiner som gör att hon känner sig trygg i att göra en anmälan när det krävs:

Förskollärare 5:

“Det var väl inte bra rutiner, kanske inte från förskolans håll heller...jag känner att i dag har vi jättebra rutiner som gör att jag känner att vi tryggt kan anmäla om vi känner oro för barn, det är väldigt stor skillnad”

Förskollärare 1:

”Ibland är det ju en svår balansgång, att vissa saker i en relation, familjesituationen kan ju fungera väldigt väl och andra inte, var går gränsen. Men då har vi ju våran rektor att bolla med och vi kan ju ringa. Vi har ju våra specialpedagoger också att bolla med för ibland kan det vara svårt”.

Ett verktyg och något som flera av våra respondenter uttryckt vara ett stort stöd för dem i samband med en eventuell orosanmälan är att det har en specialpedagog som de kan vända

sig till för rådfrågan. Specialpedagogens roll beskrevs som den person förskollärarna tar kontakt med i första hand, om de misstänker att ett barn far illa. Vid en misstanke kan specialpedagogen komma till förskolegruppen för observation, det uttrycktes även att de finner ett stöd av kontakten med specialpedagogen vid olika frågor rörande en oro för barns välbefinnande och orosanmälan.

Förskollärare 2 om specialpedagogens betydelse:

”Kanske det viktigaste är att man har ett bra stöd från specialpedagogen. Vi träffas ganska regelbundet och vi pratar liksom allmänt om hur barngruppen är och så. Och ha en bra relation till en specialpedagog och bra relation till sin rektor, så man kan gå direkt vid minsta lilla grej, någon som man kan bolla med.”

I våra intervjuer framkom att rutiner inom förebyggande arbete som fanns att tillgå på de tre olika förskolorna varierade. Några av respondenterna uttryckte att de inte arbetade specifikt förebyggande mer än att de var uppmärksamma i det dagliga arbetet med barnen. Medan andra menade att de medvetet arbetade med förebyggande arbete för att ge barnen möjlighet att uttrycka känslor och funderingar. En av förskollärarna uttryckte att specialpedagogen har en viktig roll även i det arbetet. Hen uttryckte att det hade varit önskvärt med mer tid med specialpedagogen för utökad kontakt i förebyggande syfte. Samtliga respondenter i vår studie talar om vikten av att bolla med arbetsgruppen, specialpedagogen eller ledningen. I det som har framkommit från förskollärarnas svar har det stor betydelse att de har flera inom verksamheten som de kan vända sig till i svåra frågor gällande barn som far illa. Lundén (2004) skriver om att människor som arbetar inom barnomsorgen ofta arbetar i grupp och tar gemensamma beslut i samråd med andra inom gruppen. Genom att se det ur ett systemteoretiskt perspektiv där flera faktorer har påverkan för varandra kan det för förskollärarna underlätta i processen att anmäla en oro för ett barn när de får en större helhetsbild på vad det innebär, vilket specialpedagogen och arbetsgruppen kan bidra med (Öquist, 2003). Det kan sägas att förskollärarna söker en samstämmig bild som gör en anmälan befogad och meningsfull. Genom att samarbeta med flera aktörer som ledning och specialpedagog och införliva förebyggande arbete där föräldrar bjuds in på ett tidigt stadie eller i ett universellt förebyggande syfte kan relationer skapas kring det gemensamma ansvaret för barnets bästa. På det sättet kan en samsyn uppstå vilket kan ge en känsla av sammanhang för både föräldrar barn och inte minst förskollärare.

I våra intervjuer framkommer att ledningen kan fungera som en trygg bas där man kan få feedback på sina funderingar och någon som tar på sig ansvaret och deltar i anmälan. Det kan innebära att personalen känner sig trygg då förskolan som organisation står bakom eller tar deras anmälan. Enligt Kenny (2004) har det stor betydelse att lärare får ett bra stöd av ledningen för att kunna uppmärksamma barn som far illa och veta hur rutinen med att göra en anmälan ser ut. Ur ett systemteoretiskt perspektiv kan det förklaras hur ledningen här ger positiv feedback till personalen, ger dem stöd i dess beslut och möjliggör på så vis att de kan känna sig trygga var gång de behöver ställas inför en sådan situation. Man kan här se att det råder hierarkiska skillnader mellan dessa systemets delar bestående av förskolepersonal och ledning (Öquist, 2003). Ledningen är de som har makt att möjliggöra eller inte möjliggöra för personalens känsla av säkerhet. Inom systemteorin talar man om den digitala och den analoga koden, vilket innebär talets och skriftens kommunikation respektive den kommunikation som sker med symboler och bilder (Ibid.). Man kan se att ledningens riktlinjer och informationsflöde här kan utgöras av den digitala koden medan den analoga kan sägas utgöras av till exempel vilken kontakt rektorn har med sin personal, hur hen finns fysiskt närvarande och intresserar sig för personalens frågor och tankar. På en av förskolorna framkom att rektorn var mycket närvarande i verksamheten, lätt att nå samt var delaktig i det dagliga arbetet. Här var också extra tydligt att personalen kände stor tillit till sin rektor. Relationsaspekten är här en viktig ingrediens i att skapa trygghet hos personalen och enligt systemteorin är den analoga relationsskapande kommunikationen överordnad den digitala mer materiella informationen (Ibid.). Alla respondenter vi talade med kände ett bra stöd från ledning och arbetsgrupp. När förskollärare står inför en avvägning om en orosanmälan ska göras eller inte kan en känsla av sammanhang (KASAM) i arbetsgruppen bidra till att de får en stabilare och tryggare grund att utgå ifrån. Om de upplever att arbetsgruppen och ledningen står bakom kan det kännas som ett gemensamt beslut. Enligt Öquist (2003) kan det sägas att förskollärarna då ingår i ett balanserat system med ett kollektivt ansvar vilket kan skydda deras personliga integritet. Detta kollektiva ansvar kan dock innebära en risk för att enskilda förskollärares oro förbises eller förminskas (Lundén, 2004).

6.2.1. Information, kunskap och erfarenhet

Förutom ledning och arbetsgruppens betydelse kunde vi också utläsa hur erfarenhet och

kunskap var viktigt för hur säker personalen kände sig i bedömningen om en anmälan skulle göras eller ej.

Förskollärare 3 om att upptäcka fysiskt våld och att erfarenhet har betydelse:

”Man har jobbat så pass länge, det kan finnas saker som gått en förbi, men jag tror och hoppas inte det. Man får tänka att det är barn som vi jobbar för och man ska inte skydda föräldrarna”.

Det skilde sig åt på de olika förskolorna hur de får information kring anmälningsskyldigheten. Några av förskollärarna svarade att de får regelbunden information från socialtjänsten, som kommer ut till förskolan och informerar samt att alla nyanställda får den informationen. På en annan förskola framkom att de inte har någon samverkan med socialtjänsten alls. Den information de får kring anmälningsskyldigheten får de från sin ledning på arbetsplatsen. Ytterligare en förskollärare uppgav att på hens arbetsplats får de information om anmälningsplikten relativt ofta, exempelvis på gemensam APT (arbetsplatsträff). Genom att få information om barnkonventionens principer (Skolverket, 2016) kan det för förskollärare underlätta att se till barnets bästa och utifrån det perspektivet anmäla oro när det finns en misstanke. Det framkommer av vårt material att det kan vara svårt att göra en anmälan eftersom förskollärarna ofta har en relation med föräldrarna, men samtidigt återkom förskollärarna hela tiden till att det i slutändan är barnen de arbetar för. Kunskap om barnkonventionen och barnets bästa samt socialtjänstens rutiner när de får in en orosanmälan skulle kunna innebära att förskollärare lättare kan bedöma när en anmälan ska göras. Förskollärare 2 uttrycker det så här om information som hen upplever att hen har om tillvägagångssätt i relation till att göra en orosanmälan:

Förskollärare 2:

” För mycket att hålla ordning på ändå, man har fått mer arbetsbelastning och så, men när det väl händer då får jag ta reda på det. Men det kan vara bra att bli påmind emellanåt, så här kan ni göra och detta händer när ni gör en anmälan”.

Flera av våra respondenter uttrycker att information och kunskap om anmälningsskyldigheten kan vara nyttigt och att erfarenheten har betydelse.

Förskollärare 1:

“Man vill ju alltid göra sitt bästa och jag kan tänka på en familj (beskrivning av ett fall) man tänker bakåt, jag skulle gjort nåt, men då såg man det inte. Men nu har man fått mer kunskap. Mer kunskap och mer erfarenhet gör att man inte är så rädd för att säga och sen så är det också skönt på nåt sätt att vi lämnar det här till rektorn, att det här och det här ser vi vad anser du om det, det är också en trygghet”.

I intervjuerna med olika förskollärare framkommer att kunskapen kring vad som händer efter att man gjort en orosanmälan varierade från de olika verksamheterna. En av våra respondenter svarade att de får regelbundna genomgångar av en socialsekreterare som kommer till förskolan och informerar hur utredningsprocessen går tillväga hos socialtjänsten. Det var även obligatoriskt att all ny personal får den genomgången då de anställs. Förskollärare 1 uttryckte att det var en positiv rutin att ha då det är bra att bli påmind om skyldigheten att anmäla och information kring det. Lundén (2004) skriver att ett behov finns för förskollärare att få ytterligare kunskap för att kunna upptäcka barn som far illa samt verktyg för att kunna stötta och hjälpa utsatta barn. Hon menar att kompetensutveckling behövs för förskollärare för att de ska få en bättre teoretisk förståelse för vilka konsekvenser omsorgssvikt kan leda till samt vad som kan behövas för att hjälpa (Ibid).

Det finns flera faktorer som spelar in då det handlar om förskollärares benägenhet att göra en orosanmälan för ett barn som misstänks fara illa, en av de faktorer som framträdde i andra studier var just de professionellas erfarenhet och kunskap (Lundén, 2004). Enligt Lundén (2004) har det betydelse vilken erfarenhet personal som arbetar med barn har för hur man identifierar omsorgssvikt. Lång arbetslivserfarenhet kan ha en inverkan på att uppmärksamma ett barn som far illa och även om personalen har vidareutbildat sig inom området. Kenny (2004) tar upp att lärare behöver få utökad kunskap kring hur de kan uppmärksamma barn som far illa samt att tidigare erfarenhet av att göra en orosanmälan spelade roll när de står inför en misstanke om att ett barn far illa. I Rapporten från Danermark et. al. (2012) om förbättringsarbete inom samverkan framkom att kunskap och utbildning var viktiga delar för att kunna upptäcka och stödja barn i riskzonen. Det var också viktigt att genom samarbete mellan berörda aktörer som socialtjänst förskola, barnpsykiatri och BVC skapa en lärande miljö där information och kunskap om de olika verksamheterna delades. Några förskollärare i vår studie talade om oron för att en anmälan skulle göra situationen

värre vilket kan tolkas som att de påverkas av erfarenheter och föreställningar om vad socialtjänsten gör. Att inte ha en inblick hur socialtjänsten arbetar kan därför skapa en osäkerhet och en obegriplighet. Därför kan det sägas att förskolepersonalens önskan om att få regelbunden information från socialtjänsten kan vara ett uttryck för att skapa meningsfullhet, begriplighet och hanterbarhet. Genom att få utökad kunskap och information från sin ledning samt socialtjänsten kan en känsla av sammanhang uppstå genom att förskolelärarna får en känsla av ett närmare samarbete. Det kan i sin tur gynna att barn som far illa uppmärksammas då det kan ge förskollärare styrka att anmäla då de känner ett tydligt stöd omkring sig. Enligt Antonovsky (2005) kan förmågan att hantera utmaningar öka vid en högre KASAM samt att en känsla av meningsfullhet bidrar till handlingskraft att hantera svåra situationer. För förskollärarna kan en stabil grund att stå på i form av kunskap och tydliga rutiner öka deras känsla av meningsfullhet och begriplighet inom deras arbete vilket kan bidra till en utökad förmåga att hantera misstankar om barn som far illa samt orosanmälningar. Att bli påmind och uppdaterad om anmälningskyldigheten och få information om socialtjänstens arbete skulle ur ett systemteoretiskt perspektiv kunna innebära att de system som båda berör ett barn som far illa skulle kunna öppnas för varandra (Öquist, 2003). Socialtjänst, familjen och förskollärarna kan sägas ingå i olika system som påverkar varandra från olika nivåer. De olika nivåerna micro-, meso-, exo- och macrosystem kan påverka en individ direkt eller indirekt enligt Bronfenbrenners ekologiska teori (Bronfenbrenner, 1979). Då förskollärare kan sägas påverkas indirekt av socialtjänstens system, via föräldrarna kan det bidra till olika uppfattningar om hur socialtjänsten fungerar som stöd eller inte för barnen.

6.2.2. Samverkan

Under intervjuerna frågade vi våra respondenter om samverkan med socialtjänst och andra organisationer. Finns det någon samverkan och hur fungerar det? De övergripande svaren kring samverkan från de förskollärare vi intervjuat är att det är för lite. Det framkom att ett nära samarbete och goda relationer med socialtjänst, specialpedagoger, rektor, arbetsgrupp och föräldrar är önskvärt och kan skapa en trygghetsbas för förskollärarnas bedömningar och handlande. Denna bas kan också göra att förskollärarna blir mindre sårbara. Om förväntningarna från omgivningen bygger på att förskollärarna ingår i ett nätverk med flera professionella roller som tillsammans arbetar för barnets och föräldrarnas bästa kan man

tänka att förskolläraren blir stärkt i sin professionella roll och att dess privata sfär blir mindre hotad. Våra respondenter uttryckte ett behov av att veta hur man ska handla, vad som förväntas av en samt att man har människor omkring sig som tar ansvar. Att veta var gränserna för ens yrkesroll går, få kunskap om andra aktörers beredskap och tillvägagångssätt kan innebära att man förstår vilka konsekvenser ens handlande kan få vilket gör situationen hanterbar och inte minst meningsfull.

Flera av våra respondenter uttryckte att samverkan mellan socialtjänst och förskola kan göra ingången till att få socialtjänstens stöd enklare och att familjer inte behöver uppfatta en anmälan som lika jobbig. Då kan en anmälan i stället bli en ansökan från föräldrarnas sida vilket ”lättar” på bördan att anmäla för förskollärare. Flera av respondenterna svarade att de hade önskat mer samverkan med socialtjänsten för att få kunskap om exempelvis hur en utredning går till och vad socialtjänsten gör när de får in en orosanmälan. För flera av förskollärarna framkom att det är relativt oklart hur processen går till när socialtjänsten gör en utredning på ett barn. Dock tog en förskollärare upp att det är viktigt att de ska lita på socialtjänstens kompetens och att ha förtroende för att det är deras ansvar att undersöka vidare hur barnet har det. De som hade en kontinuerlig kontakt med socialtjänsten var de som vi uppfattade hade mest kunskap om frågor som rör en orosanmälan.

Några röster om begreppet samverkan:

Förskollärare 1:

“Det är ju såna här tillfällen när socialtjänsten var inbjuden...då var det ju både skolpersonal och förskolepersonal med föreläsningar eller info, kom ihåg det är viktigt att ni har anmälningsskyldighet och det här händer och så kan de ju berätta om olika gånger, hur gången är. Vi har haft flera tillfällen. Sen vet jag att all ny personal som börjar i kommunen får en sån sittning”

Här var exempel på en förskollärare som hade tillgång kontinuerlig information från socialtjänsten. Hen tyckte det var bra och att man behövde denna information ofta för att bli påmind. En annan förskollärare ger exempel på att samverkan med socialtjänsten hade varit önskvärd.

Förskollärare 2:

“Med socialtjänsten tror jag inte vi har nåt sånt (samverkan (vår anm.)), jag kanske har fel, men inte vad jag kan komma på. Det tycker jag skulle behövas kanske. Det blir nån form av nätverk med några träffar kanske nån gång per termin eller nånting sånt. Vi har ju så mycket nätverk när det gäller andra saker, såna som BVC och även med lite matematik och språket, har vi ju regelbundna nätverk. En sån här sak skulle också kunna vara nätverk.”

Intervjuare: Skulle det underlätta inför att göra en orosanmälan, om man hade samverkan?

”Ja det skulle det ju säkert, dels för att få mer kunskap om det hela och sen att man kanske har kontakter då, att man har nån man känner, nån man kan ringa till, ett ansikte, kan ju också vara lite lättare”

Två förskollärare belyser betydelsen av i vilket område en förskola ligger och funderar på om bristen på samverkan och tydliga riktlinjer eller handlingsplaner kan ha med det att göra.

Förskollärare 4:

“Sen kanske det, det är väl olika, vad ska man säga. Det kanske låter konstigt att säga så, men i olika områden kanske det är mer eller mindre vanligt med orosanmälningar och så där och här är vi väl kanske lite förskonade och så. Man kanske har mer koll där det händer lite oftare. Men så ska det egentligen inte vara heller, det ska inte spela nån roll var förskolan ligger utan det ska ju så klart, man måste veta. Sen är det ju inte så svårt att ta reda på, så att vi inte skulle stå helt handfallna “vad gör vi nu”. Men det hade ändå varit bra med nåt mer konkret, nån slags handlingsplan eller så”.

Det framkommer i vårt material att det kan finnas en koppling mellan att en föreställning om att det i ett område med hög socioekonomisk status inte förekommer barn som far illa i samma utsträckning som i områden med låg socioekonomisk status. En respondent uttryckte att det kan bero på att det i dessa områden inte arbetats lika mycket med samverkan med myndigheter och att det då kan spela en roll för kunskapen om innebörden av att ett barn far illa samt information om anmälningsskyldigheten. Hen menade att det kanske inte förekommer lika mycket utbildning av personal och arbete med samverkan kring anmälningsfrågor i områden med hög socioekonomisk status då man ser området som mer “problemfritt”.

Flera av förskollärarna kopplade ordet samverkan med socialtjänsten till att de hade velat ha någon form av återkoppling när de gjort orosanmälan, så man vet hur processen går vidare med barnets situation. Vid några av intervjuerna framkom att några inte hade kunskap om vilken sekretess som råder mellan olika myndigheter när en anmälan gjorts. Men även de som kände till sekretessreglerna upplevde att de saknade denna återkoppling. De hade önskat en samverkan kring barnet då de själva är en del i barnets miljö. En av respondenterna pratade om sekretess som något man vill ha men att det samtidigt kan sätta käppar i hjulet. Att skapa en samverkan mellan flera professioner och organisationer kräver förstås en organisering vilket kan se ut på flera olika sätt. I Socialstyrelsens (2013) skrift "Samverka för barns bästa - en vägledning om barns behov av samverkan från flera aktörer" står det att en helhetssyn på insatser som rör barn och unga samt barnets behov bör vara vägledande för vilka professioner som bör samverka. Enligt Allqvist et. al. (2005) kan en nära samverkan mellan olika professioner bidra till att utsatta barn och familjer kan få specifikt stöd för deras behov i god tid då ett gemensamt synsätt skapas. Genom samverkan mellan olika professioner blir det en helhet där erfarenheter delas för att skapa en gemensam arena för att gynna att uppmärksamma barn som far illa (Ibid). Både för barnets välbefinnande och för förskollärarnas trygghet och tillit till sin yrkesroll i förhållande till anmälningsplikten kan samverkande organisationer ge en helhetsbild och ett sammanhang som blir begripligt. Enligt teorin om KASAM kan begriplighet och hanterbarhet ge individer en upplevelse av att kunna förändra och själva styra sitt liv (Antonovsky, 2005). Förskollärare som känner att de har god kontakt med socialtjänst och andra relevanta organisationer kan få en känsla av att de har resurser att handla på ett meningsfullt sätt och att kunna se socialtjänsten som en resurs i vidare utsträckning. Vid en nära kontakt utökas också möjligheterna att kunna få tillgång till utökad kunskap och strategier för sitt handlande.

I rapporten av Danermark et. al. (2012) framkommer att en fungerande strukturerad samverkan där samsyn, kunskap och relationsbyggande lyfts fram kan flera positiva effekter framkomma både för barn och föräldrar så väl som för personalen. Positiva effekter de kunde se var bland andra att kunskap om varandras verksamheter ökade, en större samsyn kring regelverk och lagar, att relationen till föräldrarna blev bättre, att problemlösningen inom organisationen blev effektivare (gällde skolan), fler ansökningar i stället för anmälningar till socialtjänsten och tidigare upptäckt och intervention för barn som riskerar att fara illa. Det kan sägas att när fler områden blir tydligare och verksamheten får kunskap om varandras åtaganden kan en känsla av sammanhang uppstå. De olika delarna kunskap, samsyn,

relationsskapande och problemlösning kan här utgöra de resurser som för förskollärare upplever sig sakna när de står inför att göra en anmälan. Öquist (2003) skriver att många organisationer strävar efter jämvikt och ordning vilket kan skapa en rädsla för att öppna upp mot nya influenser och andra organisationers inflytande. Han menar att det kan innebära allt för snäva gränser och att ett öppet förhållningssätt är nödvändigt för att skapa utveckling och lärande (Ibid.). Man kan här se att ett samarbete under goda förutsättningar kan skapa ny kunskap och förståelse för varandras verksamheter, hur man arbetar och hur man kan samarbeta kring ett barn som far illa. Man kan tänka att förskollärarnas önskan om ett närmare samarbete med socialtjänst innebär att de vill öppna förskolesystemet för input utifrån så som Öquist (2003) menar, för att kunna öka kunskapen och utbyta erfarenheter som kan ge dem resurser att göra välgrundade överväganden när det kommer till att göra en orosanmälan till socialtjänsten.

7. Diskussion och rekommendation

Syftet med vår studie var att undersöka hur förskollärare hanterar situationer som uppstår i relation till anmälningsskyldigheten, hur förskoleverksamhetens rutiner fungerar samt vilka svårigheter och möjligheter som kan uppstå i samband med att en orosanmälan ska göras. Vi kan i denna studie se att de flesta av de förskollärare vi har intervjuat har information om och rutiner kring anmälningsskyldigheten, att de samarbetar med föräldrar och att de finner ett stöd i arbetsgruppen och en trygg ledning. Dock skiftar det vilken kunskap de har och i vilken utsträckning de har ett samarbete med socialtjänst eller andra organisationer. I Materialet framkom att det inte är självklart när en orosanmälan ska göras och att man många gånger ställs inför svårlösta dilemman. Dessa dilemman kan bland annat uppstå i form av att man riskerar att förlora kontakten med barn och föräldrar, att man kan utsättas för hot eller obehag och avvägningar om en anmälan gynnar barnet eller inte. Av den insamlade empirin kunde vi se att de förskollärare som verkade tryggast när en anmälan ska göras hade både samverkan, kunskap och en trygg arbetsgrupp. Här spelade också erfarenheten in. De förskollärare där vissa bitar i form av information, kunskap och samarbete med socialtjänsten fattades uttryckte att det var önskvärt att förbättra dessa delar. Utifrån vår systemteoretiska analys och med stöd av den tidigare forskning vi tagit upp kan vi uttolka att dessa delar är viktiga för att

förskolepersonal ska kunna upptäcka barn som far illa och känna tillit och trygghet när en anmälan ska göras. Vi kan utifrån ett systemiskt och ekologiskt perspektiv se att dessa delar påverkar förskollärarna i hur de känner tillit, trygghet och meningsfullhet eller inte och att de samverkar utifrån olika nivåer som individ, grupp och samhällsnivå. När dessa bitar samverkar kan vi se att lärarna kan uppfatta en känsla av sammanhang vilket kan göra att de upplever sig ha resurser att handla efter sitt eget omdöme och tillit till sitt agerande enligt Antonovskys teori om KASAM (Antonovsky, 2005).

Alla förskollärarna i studien såg samverkan som ett bra verktyg för att få mer kunskap och förståelse för varandras ansvarsområden och vad som händer efter en anmälan. Någon påtalade vikten av att "ha ett ansikte" på någon från socialtjänsten för att lättare kunna ta kontakt och ställa frågor. Då kunskap och erfarenhet framkom som en viktig del för att bättre kunna bedöma när en anmälan ska göras tolkar vi det som att ett samarbete mellan olika aktörer och då främst socialtjänst och förskola skulle kunna gynna kunskapsinhämtandet. Lagar och vägledningar som rör samverkan kring utsatta barn utgår ofta från samverkan utifrån ett selektivt eller indikerat förebyggande arbete enligt Socialtjänstlagen 5 kap 1 § och Skollagen 29 kap. 13 (SFS 2001:453; SFS 2010:800). Det innebär att man samverkar kring enskilda individer som bedöms kunna vara i riskzonen för att fara illa respektive individer där riskerna är konstaterade (Killén, 2009). Vi menar att samverkan skulle kunna vara till nytta för både barn, föräldrar och förskolepersonal redan på ett primärt stadie då det kan underlätta för förskollärarna att hitta och anmäla oro för de barn som kan tänkas fara illa. Enligt Danermark et.al. (2012) kan samverkan mellan interprofessionella team som arbetar med barn ge ett större barnfokus, bättre relationer till föräldrar, tidigare upptäckt samt att antalet ansökningar i stället för anmälningar ökar. Det framgår också att den interna problemlösningen inom skola fungerat bättre (Ibid.) vilket man kan anta även kan gälla förskolan. Enligt en studie med personal inom BVC, förskola och skola (Backlund et. al., 2012) upplevdes att ett fungerande nära samarbete med socialtjänsten underlättade för snabbare hjälp för barnen samt att personalen själva lättare kunde få råd och stöd då det fanns en upparbetad kontakt.

Genom en systemteoretisk lins kan vi se att när de olika systemen samverkar kan personalen på förskolan göra en anmälan där situationen blir så bra som möjligt för dem själva, för

barnen och dess föräldrar. Vi har utifrån systemteorin och det ekologiska perspektivet sett hur de olika systemen på olika nivåer påverkar varandra och tänker härigenom att en samstämmig helhet kan ge förskollärare en överblick och resurser att tillgå. För att förskollärare ska kunna göra en anmälan med goda förutsättningar där de kan känna meningsfullhet och trygghet Vi argumenterar i denna uppsats för att helhetsperspektivet, där de olika delarna, samverkan, kunskap och ett ansvarstagande ledarskap tillsammans kan utgöra en samstämmig grund och att den kan bidra till att förskollärare lättare kan avgöra när en anmälan ska göras. Vi tänker att förskollärare som har en tydlig organisation, där ledning och arbetsgrupp samspelar och där samverkan med socialtjänst och andra aktörer kan bidra till mer kunskap, samsyn och lättare ingångar till hjälp även för föräldrar och barn och att relationen mellan förskollärare och familj lättare kan bibehållas. En anmälan kan då i högre grad upplevas som begriplig och meningsfull för förskollärarna och uppfattas som en ingång till nya möjligheter och resurser.

Eftersom förskollärarna belyser vikten av ett gott samarbete med föräldrarna för att kunna arbeta förebyggande med barnen ser vi att samverkan med socialtjänst, specialpedagog, föräldrastödjande funktioner skulle kunna bidra till att steget till stöd och hjälp för barn och föräldrar inte behöver bli så stort. Det kan underlätta och skapa enklare vägar till stöd och hjälp för barn och dess föräldrar i ett tidigt skede. Som förskollärare behöver man inte heller i lika hög grad riskera att förlora tilliten från föräldrarna. Ser man det ur ett ekologiskt utvecklingsperspektiv kan tydliga och verkningsfulla samarbeten skapa kontakt mellan de olika sub systemen i form av samhällets normer och lagar, ledningen på förskolan, socialtjänsten samt kontakten med föräldrar och barn. Vi menar att ett förebyggande arbete med kontaktskapande till föräldrar och socialtjänst skulle kunna ge förskollärare resurser att lättare anmäla utan att vara rädda för att kontakten med föräldrarna bryts. Ett förebyggande arbete som kan skapa god kontakt mellan förskollärare, specialpedagog och föräldrar skulle kunna innebära att förskolepersonalen blir mer trygga i när en anmälan ska göras om de får positiv feedback från föräldrarna på grund av att de litar på förskollärarnas kompetens och att de arbetar för barnets och familjens bästa. Här kan man utifrån systemteorin säga att föräldrasystemet och förskolesystemet öppnas för varandra och blir mottagliga för input (Öquist, 2013). I relationen mellan hjälpare och klient är makten ett faktum men den kan uppfattas som mindre påtaglig om hjälparen kan "gå med" i systemet och uppfattas som delaktig snarare än någon utomstående som vill kontrollera dess privata sfär (Skau, 2003). På så vis skapas mer symmetriska relationer (Bernler & Johnsson, 2001). Därmed kan tänkas att

förskolepersonal, föräldrar och barn kan känna mer tillit och trygghet till de stödjande funktionerna om ett samarbete kan innebära att maktaspekten blir mindre tydlig.

System kan vara mer eller mindre öppna för input utifrån, från andra system (Bernler & Johnsson, 2001). I ett nära samarbete öppnas systemen för varandra och input kan ske. Input utifrån kan vara information, material eller energi och kan skapa förändringsprocesser på flera nivåer (Ibid.). Då sociala system kan anses som relativt öppna kan man se att även barnens familjesystem kan beröras av detta samarbete. Anmälningsskyldigheten är till för att skydda barn från att fara illa och det är en viktig del att ha kunskap om i förskolan. Anmälan kan därför ses som en del i en större kontext där förskolan har ett uppdrag att stötta och upptäcka barn som far illa. Lundén (2004) menar att barnutveckling sker i relation till sin omgivning. För att ett barn ska utvecklas på ett positivt gynnsamt sätt är det viktigt att relationer, framförallt till deras föräldrar, är tillräckligt goda. Att se till att barnets bästa innebär att omgivningen kring barnet gör det som krävs för att barnet ska må bra. Barn som utsätts för omsorgsbrister löper större risk att utvecklas på ett ogynnsamt sätt. Enligt Bronfenbrenners ekologiska teori (Lundén, 2004) har både föräldrarna och samhället en stor betydelse när det gäller att barn ska få utvecklas positivt och skyddas från att fara illa. Anmälningsskyldigheten som förskollärarna innefattas av innebär därför att de har makt att uppmärksamma barn som far illa och inverka på deras fortsatta livssituation. Makten de har att göra en anmälan kan, som vi sett i vårt material, utgöra en möjlighet men kan också tolkas som ett hinder för relationsbyggande till barn och föräldrar.

När både barn, föräldrar och förskollärare kan känna att en orosanmälan är till för barnets bästa och utgångspunkten är att alla arbetar mot ett gemensamt mål kan begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet uppstå. Det blir då möjligt för barnen att få en adekvat hjälp och stöd från alla i dess närhet som jobbar mot samma mål. Dess olika nätverk samarbetar för barnets bästa och både föräldrar, barn samt förskolans personal kan i en svår situation känna att den är begriplig och hanterbar. För att främja barns gynnsamma utveckling kan det ses som positivt att olika aktörer inom olika professioner samarbetar för att kunna se helhetsbilden och vid behov kunna ge stöd eller insatser (Allqvist et. al., 2005). Om de olika faktorerna i förskolan samspelar på en organisatorisk nivå kan förskollärare förlita sig på att det finns enhetliga riktlinjer i hur de ska agera. Organisatoriska samstämmiga

gränsdragningar och målsättningar krävs för att ett samarbete ska kunna vara till gagn vilket kan innebära både svårigheter och utmaningar (Grape, 2006). Dessa organisatoriska utmaningar är dock inget vi här kommer gå närmare in på. Vi kan förstås också se vissa risker med denna typ av samverkan. Det skulle kunna innebära otydlig ansvarsfördelning och att de som omfattas av anmälningsplikten anmäler i mindre utsträckning om de uppfattar att någon annan tar ansvaret. När det inte klart framgår vilken organisation som ska göra vad kan det enligt Grape (2006) uppstå domänkonflikter. Det framstår därför som viktigt att samarbetet organiseras på ett sätt där gränsdragningarna blir tydliga och där målsättningar tydliggörs (Socialstyrelsen, 2013).

7.1. Vidare forskning

En skillnad som framkom under intervjuerna och som väckte nya frågor var att de som jobbade i ett socioekonomiskt "högstatus-område" hade gjort mycket färre anmälningar trots lång arbetserfarenhet. De hade också mindre information om riktlinjer och samarbete med socialtjänsten. En av deltagarna i vår studie hade funderingar på om bristen på information och riktlinjer kunde bero på föreställningar om området som mer problemfritt. Vi tycker det vore intressant att undersöka detta vidare. Både i Lunden (2004) och Svensson (2013) framkommer hur strukturella faktorer som socioekonomisk och sociokulturell status kan ha betydelse för i vilken utsträckning förskolepersonal uppmärksammar barn som far illa. En intersektionell analys av hur olika sociokulturell och socioekonomisk status i områden kan ha betydelse för vilka resurser och information som erbjuds till förskolepersonalen i förhållande till uppgiften att upptäcka och uppmärksamma utsatta barn vore därför intressant.

En annan fråga som våra tankar kom att handla mycket om var barnen och föräldrarnas upplevelser och möjligheter till stöd och hjälp. Genom de teorier vi valde, där vi även såg familjerna som delar av förskolans system, började vi fundera kring hur en helhetssyn med samarbete och samverkan på flera plan skulle kunna gynna även dem. Då det ekologiska perspektivet handlar om mänsklig utveckling och inte minst används inom barns utveckling skulle det kunna vara en utgångspunkt för att undersöka hur en orosanmälan från förskolan skulle upplevas för föräldrar och barn om förskolan ingick i nära samarbeten med socialtjänst i ett universellt samarbete. Killén (2009) skriver om vikten av att i förebyggande arbete med föräldrar skapa tillitsfulla och inkännande relationer då det kan handla om svårigheter och

skamkänslor och hur det då blir särskilt viktigt. Hon menar också att föräldrar som upplever att de har svårt med föräldrarollen blir extra känsliga för kommentarer, råd och stöd och hur det lätt kan sätta igång försvarsmekanismer (Ibid.). Vi funderar på om ett utökat samarbete med socialtjänsten, specialpedagoger eller andra professioner som kan stötta, inte bara kan underlätta för förskollärare utan också kunde bidra till att en orosanmälan inte behöver bli så stor eller dramatisk även för barn och föräldrar.

8. Referenslista

Akademikerförbundet SSR (2015) "Etik i socialt arbete - Etisk kod för socialarbetare". Stockholm.

Allqvie, G, Grimlund, S, Hedenbro, M, Linnerhed, A, Wohlfahrt, C, Pettersson, M, Ström-Ullrich, K, Tofftén, K, och Nilsson, G, (2005) "Samspel i samverkan – Barnfokuserat utvecklingsarbete på Gotland" *Fokus på familjen*. (Nr 04) S. 260–278

Antonovsky, Aaron (2005) *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur & Kultur Akademisk

Backlund, Åsa, Wiklund, Stefan och Östberg Francesca (2012) *När man misstänker att barn far illa. En studie om hur professionella inom BVC, förskola och skola förhåller sig till anmälningsplikten*. Stockholm: Rädda barnen

Bronfenbrenner, Urie (1979) *The Ecology of Human Development – Experiments by Nature and Design*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.

Bernler, Gunnar och Johnsson, Lisbeth (2001) *Teori för socialt arbete*. Stockholm: Natur och Kultur.

Cocozza, Madeleine, Gustafsson, Per A och Sydsjö Gunilla (2007) "Who suspects and reports child maltreatment in Social Services in Sweden? Is there a reliable mandatory reporting process?" *European Journal of Social Work*. Volym 10, Nr 2, S. 209–223

Dalen, Monica (2007) *Intervju som metod*. Malmö: Gleerups Utbildning AB

Danermark, Berth, Per Germundsson & Ulrika Englund (2012) "Samverkan för barns psykiska hälsa - Modellområden psykisk hälsa, barn och unga". Slutrapport till SKL (Sveriges kommuner och landsting) Örebro Universitet.

David, Matthew & Sutton, Carole D. (2011) *Samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur AB

Grape, Ove (2006) "Domänkonsensus eller domänkonflikt? - integrerad samverkan mellan myndigheter" i Grape, Ove, Blom, Björn och Johansson, Roine (Red.) I *Organisation och omvärld - nyinstitutionell analys av människobehandlande organisationer*. Lund: Studentlitteratur. S. 47–72

Kalman, Hildur & Lövgren, Veronica (2012) *Etiska dilemman. Forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.

Kenny, Maureen C. (2004) "Teachers' attitudes toward and knowledge of child maltreatment". *Child Abuse & Neglect*. Volume 28, Issue 12. S. 1311–1319

Killén, Kari (2008) *Barndomen varar i generationer: om förebyggande arbete med utsatta familjer*. Lund: Studentlitteratur AB.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lundén, Karin (2004) *Att identifiera omsorgssvikt hos förskolebarn. Psykologiska institutionen*. Avhandling, Göteborgs universitet.

Lundén, Karin (2010) *Att identifiera omsorgssvikt hos förskolebarn*. Stockholm: Stiftelsen allmänna barnhuset.

Skau, Greta Marie (2003) *Mellan makt och hjälp. Om det flertydiga förhållandet mellan klient och hjälpare*. Malmö: Liber AB.

Skolverket (2016) www.skolverket.se/regelverk/skollagen.och-andralagar/andralagar/barnkonventionen inhämtad 2016-11-01

Skolverket (2016) Beskrivande data 2015. Förskola, skola och vuxenutbildning. Rapport 434

Socialstyrelsen (2013) "Samverka för barns bästa - en vägledning om barns behov av samverkan från flera aktörer". Stockholm, Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2012) Dokumentation av barnets bästa inom socialtjänsten.

SFS 2001:453 Socialtjänstlagen. Stockholm: Socialdepartementet

SFS 2010:800 Skollagen. Stockholm: Utbildningsdepartementet

Svensson Birgitta (2013) *Barn som riskerar att fara illa i sin hemmiljö - Utmaningar i ett förebyggande perspektiv*. Karlstad: Karlstads universitet

Vetenskapsrådet (2002) Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.

Öquist, Oscar (2003) *Systemteori i praktiken. Systemteorins tillämpning inom utbildning, vård, socialt arbete*. Stockholm: Förlagshuset Gothia.

Bilaga 1: Informationsbrev

Hej!

Vi studerar på socionomprogrammet i Göteborg på termin 6 och under hösten ska vi skriva vår kandidatuppsats (C-uppsats).

Syftet med vår studie är att undersöka hur förskolelärare hanterar situationer som uppstår i relation till anmälningsskyldigheten, hur förskoleverksamhetens rutiner fungerar samt vilka svårigheter och möjligheter som kan uppstå i samband med att en orosanmälan ska göras.

Studien är kvalitativ och metoden vi kommer att använda oss av är enskilda intervjuer med förskolelärare. Vi kommer ta kontakt med flera olika förskolor i olika kommuner. Vi skriver till dig för att höra om det finns möjlighet för oss att besöka er förskola och om det finns förskolelärare som är intresserade av att ställa upp på en intervju.

Alla intervjuer kommer att behandlas konfidentiellt och de svar som de medverkande ger kommer att avidentifieras i studien. Vi kommer alltså inte ha med namn eller ort eller annan information som kan kopplas till er verksamhet eller er som personer. Med tillåtelse vill vi gärna spela in intervjuerna med syftet att kunna återge så korrekta svar som möjligt och för att inte gå miste om viktig information. Det är dock frivilligt. Det är endast vi som kommer att ha tillgång till det inspelade materialet. Inspelningen kommer att raderas när studien är klar. Alla intervjuer är frivilliga och de medverkande kan avbryta sin medverkan när som helst. Naturligtvis har vi handledning från en lärare på Göteborgs universitet under hela processen.

Vi undrar om det finns möjlighet för oss att besöka er förskola för att genomföra intervjuer med förskolelärare som vil medverka. Om möjlighet finns önskar vi att hålla intervjuerna under v. 42 eller v. 43 och helst under dagtid, kl. 9-16. Längden på intervjuerna beräknas till ca en timme, men tiden är anpassningsbar efter era önskemål.

Vill ni medverka i denna studie, var vänlig kontakta oss med ett datum och en tid som passar. Vi nås via telefon eller e-mail och önskar ett svar senast den 14 oktober eller så snart som möjligt.

Vi hoppas att ni ska finna intresse i denna studie och vi ser fram emot att höra från er!

Med vänliga hälsningar
Jessica & Therese

Bilaga 2: Intervjuguide

1. Enligt lag har ni ju anmälningsskyldighet - om du/ ni gjort en anmälan, hur upplevde du det? eller - hur tänker du att det skulle vara att göra en orosanmälan? (Vi vill komma åt deras tankar, eventuella dilemman, utsatthet, och svårigheter eller om det är helt självklart för dem).

- Vilka rutiner/riktlinjer har ni vid en eventuell orosanmälan?
- Om ni misstänker att ett barn far illa, vad gör ni då?
- När gör ni en orosanmälan?
- Vem anmäler? Hur anmäler ni? Pratar ni med föräldrarna före anmälan?
- Vilken information/kunskap upplever ni att ni har angående anmälningsskyldighet?
- Vilken information saknar ni?

2. Hur uppmärksammar ni ett barn som misstänks far illa?

- Vad innebär det att ett barn far illa?
- Vilka verktyg har ni för att uppmärksamma barn som far illa?
- Hur går ni tillväga vid en misstanke om att ett barn far illa?
- Vilka pratar ni med?

3. Hur ser ni på samverkan med socialtjänsten?

- Hur fungerar samverkan?
- Hur kan samverkan förbättras?
- Samverkar ni med någon annan organisation eller myndighet i förebyggande syfte? I så fall vilken/vilka?
- Anser ni att samverkan med andra myndigheter kan underlätta inför processen att göra en orosanmälan? På vilket sätt?